

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894. Första Kammaren. N:o 6.

Onsdagen den 14 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr *Abelin* anmälde, att han infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

Företogs val af en ledamot i bankoutsrottet efter afiidne herr *Ericsson*; och befans, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedd

herr *Ekdahl* med 60 röster.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda betänkande n:o 2.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 7 och 9 i denna månad bordlagda memorial n:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarne.

Det från riksdagen år 1891 hvilande förslaget om ändring af § 25 riksdagsordningen.

Antogs.

Första Kammarens Prot. 1894. N:o 6.

Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.

Det från lagtima riksdagen år 1892 hvilande förslaget om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen.

Fräherre Klinckowström: Jag har, när denna fråga sista gången förevar inför Riksdagen, det vill säga under 1892 års riksdag, i denna kammare så utförligt anfört, hvad jag hade att anmärka mot det förslag, som nu föreligger — oförändradt såsom ju gifvet är — till slutligt afgörande, att jag icke behöfver återkalla allt, hvad jag då hade att anföra. Det är emellertid några anmärkingar jag har att göra och hvilka jag ber, att kammaren måtte hafva godheten att åhöra.

Främst synes mig vara att anmärka, att konstitutionsutskottet icke gittat låta dessa så viktiga förslag föregås af någon slags statistisk utredning, som visat, huru de nya förhållandena skulle taga sig ut i jemförelse med de nu existerande. Det är visserligen sant, att Kongl. Maj:ts proposition och, efter hvad jag vill minnas, äfven konstitutionsutskottets förslag vid 1892 års riksdag innehölla en utredning; men, mine herrar, sedan dess hafva två års partiella val öfvergått denna kammare, och hela Andra Kammaren nyvalts. Att dessa nyvalda herrar icke hafva 1892 års riksdagshandlingar, är ju lätt att förstå och jag tror, att en utredning, som visat, huru de nya förslagen skulle komma att verka, varit mycket af nöden.

Hvad nu först och främst sjelfva frågan beträffar, så förekommer här ett ganska allvarligt spörsmål, som närmast rör denna kammare och som, då det nuvarande antalet ledamöter i båda kamrarne skall fixeras för en lång framtid — i fall detta förslaget vinner gehör och bifall i båda kamrarne — måste anses innebära en underlåtenhet af konstitutionsutskottet. Konstitutionsutskottet kan icke gerna försvara sig med att den fråga, till hvilken jag nu kommer, icke innehålles i det kongl. förslaget. Konstitutionsutskottet har den sällsynta förmånen framför de flesta utskott i Riksdagen att kunna företaga och föreslå de förändringar i grundlagarne, som utskottet finner högst nödiga och nyttiga och möjliga att verkställa. Och om någonsin det är nödvändigt att åstadkomma jemvigt mellan båda kamrarne och sålunda göra 1 § riksdagsordningen till en sanning, då den säger, att Första och Andra Kammaren skola i alla frågor hafva lika behörighet och myndighet, så är det väl vid detta tillfälle. Det är ingen af kammarens ledamöter obekant, att enligt 65 § riksdagsordningen frågor, som röra statsutgifter eller bevillning eller riksbankens eller riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, skola slitas, der kamrarne stanna i stridiga beslut, genom gemensam votering. Vi känna alla, att kamrarne ledamöter vid denna riksdag utgöra, i den första 148 och i den andra 228. Således har Andra Kammaren en öfverlägsenhet i alla dessa frågor, som skola afgöras genom gemensam votering, af 80 röster. Jag kan icke kalla detta, att båda kamrarne hafva i alla frågor lika behörighet och myndighet. Dervid synes det mig, att, utan att rubba denna Första Kammarens underlägsenhet i antalet ledamöter i jemförelse med Andra Kammaren, konstitutionsutskottet mycket väl hade kunnat föreslå en ändring. Huru utgången blifvit, det rår utskottet icke för, men utskottet hade haft till pligt

att föreslå hvad det ansett rätt vara. Ett förslag var, att vid gemensam votering båda kamrarna utsåge ett visst, lika stort antal ledamöter, som sedan sammanträdde såsom förstärkt utskott, likasom i gamla tider, och sålunda jemvigten och likheten mellan båda kamrarna återställes. Jag har visserligen icke att beklaga mig öfver det nuvarande oeffterrättlighetsstillståndet, ty jag tillhör och kommer alltid att tillhöra den så kallade majoriteten vid de gemensamma omröstningarna, och denna kammare vet nog samt, att denna majoritet ofta slagit kammaren. Jag anser att grundlagen bör skipa rättvisa mellan alla partier, och fastän jag har haft fördel af ifrågavarande förhållande, så finner jag att deri kräfvades en förändring. Konstitutionsutskottet hade nu kunnat åstadkomma en sådan förändring och hade enligt grundlagen haft till sin pligt att göra det.

Hvad beträffar sjelfva förslaget, så har jag icke mycket att tillägga till det, som jag yttrade vid 1892 års riksdag derom. Jag finner det orättvist, att landtkommunerna skola stå tillbaka i sina högsta medborgerliga rättigheter i jemförelse med städerna. Jag finner att, enligt de nuvarande förhållandena, det finnes städer, som hafva tre à fyra gånger större rösträtt, beräknadt efter invånareantalet, vid val till Andra Kammaren än landtkommunerna. Men icke nog härmed. De mindre städer, som sammanförts i grupper enligt grundlagens föreskrifter kunna hafva ända till sex à sju gånger större rösträtt vid val till Andra Kammaren, jemförda med landtkommunerna. Detta är ett skriande missförhållande. Hvar och en, hvilken känner tillkomsten af den nuvarande riksdagsordningen af 1866, vet på hvad grund denna blifvit ordnad. Håri tarvas likväl nu en förändring. Enligt nuvarande förhållanden skall, såsom herrarna veta, hvarje domsaga välja en riksdagsman, och ända till dess befolkningen öfverstiger 40,000, får domsagan icke välja mer än en riksdagsman. Deremot hafva städerna en vida större valrätt, och håri ligger enligt mitt förmenande en orättvisa. Det nu föreliggande förslaget söker afhjelpa denna oeffterrättlighet, men har dervid delvis med mycket svag och varsam hand gått till väga. Förslaget föreskrifver nemligen, att domsaga på landet får välja i medeltal en riksdagsman på 25,933 invånare enligt 1891 års folkräkning, den sista som varit för mig tillgänglig, hvaremot städerna skulle hafva rättighet att, med beräkning af städernas hela folkmängd år 1891 till 912,665 personer, välja en ledamot i Andra Kammaren på 11,408 invånare. Redan efter detta förslag skulle således städerna hafva rättighet att välja två och en half gånger så många ledamöter i Andra Kammaren som landtkommunerna med afseende å invånareantalet. Man anför nu, att det är ganska lätt begripligt att städerna skola hafva större rättigheter vid val till Andra Kammaren än landtkommunerna, emedan, säger man, i städerna samlas den högsta intelligensen, den största politiska erfarenheten, den största rikedom och det största oberoendet inom vissa klasser i jemförelse med hvad förhållandet är inom landtkommunerna. Ja, det är måhända sant med afseende på hufvudstaden och fem à sex af öfriga städer i landet, men, hvad det större antalet städer beträffar, vill jag påstå, att det icke är förhållandet. Och om vi äfven taga hufvudstaden till utgångspunkt för denna så kallade rättighet, så finner

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*

(Forts.)

jag det vara mer än orättvist, ty, oberäknadt den sanning, som ligger deri att der samlas den största intelligensen, den största politiska skickligheten och erfarenheten och den största förmögenheten, inom de klasser, som bebo hufvudstaden, så äro dessa klasser ett försvinnande fåtal mot hufvudstadens öfriga invånare. Det är, om jag så må säga, en grädde, som simmar på ett underlag af den mest tvifvelaktiga beskaffenhet. Vi veta litet hvar, och de dagliga tidningarna bära vittne derom, huru mycken fattigdom, uselhet och revolutionsanda detta underlag innesluter i jemförelse med hvad fallet är i landtkommunerna. Landtkommunerna hafva en bättre moralisk befolkning i genomsnitt, i helhet betraktadt, än hufvudstaden och de öfriga större städerna i vårt land. Detta är ett faktum, som jag, om så påfordras, vill bevisa. Och dessa klasser, som lefva på andras bekostnad, på kommunens bekostnad, och söka uppvigla folket och ställa till emeuter och strejker, de trifvas bättre ju större städerna äro. Så är äfven förhållandet med vår hufvudstad. Jag finner således icke, att städerna hafva rättighet att brösta sig öfver sin större intelligens, erfarenhet och rikedom. Rättvist vore, att städerna vid val till Andra Kammaren blefve fullt likställda med landtkommunerna.

Det kan hända — och jag fruktar därför — att, när denna fråga om fjorton dagar förekommer i Andra Kammaren, flertalet der genom sina så kallade ledare, som jag vill kalla för missledare, kommer att votera afslag å förslaget. Detta skulle jag djupt beklaga, icke minst för städernas egen skull, ty jag är öfvertygad, att detta förslag icke kan försvinna från dagordningen förr än frågan lösts. Denna kommer tillbaka, och hvem vet om förslaget då icke blir vida hårdare för städerna än det nu föreliggande, i hvilket, såsom jag redan haft äran säga, städerna blifvit behandlade med alltför len och öfverseende hand i förhållande till landtkommunerna. Det kan nog hända, att enligt ett nytt förslag städerna få det svårare än enligt detta. Men äfven ett sådant skulle jag gerna underskrifva.

Jag vill icke förlänga diskussionen och derigenom trötta kammaren. När denna fråga här förevar sista gången, den 28 mars 1892, biföll kammaren densamma, ehuru det visserligen var en ganska kompakt och respektabel minoritet, som yrkade afslag. Frågan gick här igenom med 84 ja mot 43 nej. Bland de ledamöter, hvilka yttrade sig, talade följande, som jag särskildt tecknat mig till minnes, mot förslaget, nemligen herrarne Törneblad, numera afiidne landshöfding Bergström, friherre af Ugglas och Borg. Jag skulle icke undra på om Första Kammaren, om den endast toge vara på sitt eget intresse, afslöge förslaget, ty missförhållandet mellan de båda kamrarna med afseende på gemensamma voteringarna har icke blifvit på något sätt rättadt. Men jag är öfvertygad om att, då frågan nu är att fixera båda kamrarnes ledamotsantal, Första Kammaren skall hafva den blick för det allmänna bästa och den kärlek till fosterlandet, att den bifaller detta förslag. Förslaget med de fel, det kan hafva — och hvilken mensklig inrättning har icke sina fel — innebär dock en så väsentlig förbättring mot hvad vi nu hafva, att jag skulle djupt beklaga, om icke Första Kammaren med så stor majoritet som möjligt antog det.

Jag kommer med glädje att rösta för detsamma.

Herr Törneblad: Denna fråga har så många gånger debatterats inom Riksdagen, att det icke torde vara nödvändigt att spilla många ord vid dess fortsatta behandling denna gång, helst åsigtorna inom denna kammare äro temligen klart bestämda för det hvilande förslaget antagande. Men då man befinner sig i den ställning att icke vilja rösta för förslaget, är det dock måhända ens skyldighet att framlägga några skäl för en sådan uppfattning.

Det förevarande förslaget är frukten af många års arbete inom Riksdagen. Frågan kom först upp vid 1880 års riksdag och väcktes då genom en motion i Andra Kammaren i form af ett förslag, att antalet af städernas representanter skulle minskas därför att detta antal växt mer, än den afsedda proportionen emellan land och stad i 1862 års förslag gaf vid handen. Och vid frågans behandling skänkades icke uttalanden, som ganska klart visade, att man å landsbygdsrepresentanternas sida ansåg, att det var högst viktiga intressen, särskildt i afseende å skatteväsendet, som för landet stodo på spel och hotades af stadsrepresentanternas tillväxt i antal. Likaledes framhölls, att den proportion, som 1862 års förslag hade afsett, nemligen förhållandet 5 till 13, blifvit rubbad. Från Första Kammarens sida, särskildt dess utskottsledamöters, genmälades deremot, att denna proportion aldrig afsetts att vara fix, utan blott varit en beräkning enligt förhållandena, sådana de stälde sig 1862. En annan omständighet, som kanske något för litet kommit till tals under behandlingen af frågan angående bestämmandet af stadsrepresentanternas antal i förhållande till landrepresentanternas, är, att detta förhållande måste anses i ej oväsentlig mån sammanhänga med den egendomligheten inom vårt land, att valbarheten är bunden vid distriktet. Häraf blir nemligen en naturlig följd, att, då landtdistrikten äro synnerligen många, det blifver svårt att sammansätta representationen lika mångsidigt, som i andra länder, der distriktsbandet icke finnes.

Emellertid, frågan avancerade, från att vara ett spörsmål om städernas och landsbygdens förhållande till hvarandra, till att röra hela Riksdagens sammansättning och antalet representanter i begge kamrarne, och redan vid 1884 års riksdag framkom förslag om fixering, enligt hvilket hela representationen skulle bestå af 300 ledamöter, 120 i Första och 180 i Andra Kammarne. Denna tanke, som då icke vann godkännande, upptogs sedermera under debatten 1887, öfvergick snart nog, ehuru med andra siffror, till att blifva förslag af konstitutionsutskottet och fick slutligen uttryck uti den kongl. proposition, hvilken nu föreligger till behandling, sedan den i någon mån undergått förändring genom motioner och beslut i kamrarne. Om det föreliggande förslaget gäller emellertid fortfarande, att fixeringen i icke ringa mån står i motsägelse mot den rörlighet, som valkretsarna enligt förslaget måste få. Och huru denna motsägelse verkar, derom kan man lättast öfvertyga sig, om man genomläser 6 § 7 mom. i det hvilande förslaget, der — och detta med full rätt — mycket detaljerade bestämmelser måst gifvas för att reglera förhållandet mellan valkretsarna. Verkan deraf framträder likaledes i den bestämmelse, som har något ganska ovanligt med sig, att nemligen valkretsarnas ordnande måst göras beroende af regeringsmag-

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*

(Forts.)

tens beslut — något som kan hafva sina betänkligheter i teoretiskt afseende, ehuru, åtminstone hos oss i närvarande stund, icke så mycket i praktiskt.

Om nu fixeringen bibehålles, följer deraf till en början, att förhållandet mellan kamrarne i någon mån ändras från hvad det tänkts skola vara eller genom den naturliga utvecklingen har blifvit. Enligt förslaget skall antalet ledamöter i Andra Kammaren, sådant det var år 1867, ökas med i det allra närmaste 21 procent, under det motsvarande ökning för Första Kammaren är 20 procent — således någon, om än mycket obetydlig, öfvervigt för Andra Kammaren. Det betänkligaste synes mig dock vara, att städernas roll i Andra Kammaren så att säga afskäres och begränsas, endast med det undantag, att, i fall städernas folkmängd skulle komma att öfverstiga $\frac{1}{3}$ af hela rikets, en förändring kan ske. Utvecklingen har hittills gått i den riktning, att landsbygdens och städernas intressen nu mindre än förut stå mot hvarandra, men i samma ögonblick man bestämmer denna gräns af 80 representanter mot 150, har man utsagt, att antagonismen mellan stad och land, hvilken 1865 ansågs såsom en fara, måste fortfarande existera. Huru vida detta kan vara så lyckligt, lemnar jag derhän.

Att döma af åtskilliga yttranden, icke minst den föregående talarens, har man dessutom med det föreliggande förslaget velat vinna ett annat mål, nemligen en inskränkning i det befarade inflytandet af radikalismen, hvilken förmenas framför allt i städerna hafva sitt säte och derifrån sprida sig mer och mer. För min enskilda del fruktar jag dock, att det medel, man valt i detta fall, ej är lyckligt valdt och icke kommer att blifva effektivt, åtminstone om å andra sidan genom denna skillnad mellan land och stad framkallas ett agrarintresse, som får öfvervigten inom Riksdagen.

Af dessa skäl kan jag icke med min röst biträda det föreliggande förslaget.

Herr Helander: Det är med anledning af en anmärkning af den förste ärade talaren, som jag begärt ordet. Han förebrädde konstitutionsutskottet, att detsamma icke beledsagat sitt betänkande med några statistiska beräkningar. Men naturligtvis har utskottet nu icke haft annat att göra än att anmäla den förevarande saken för kamrarne, på det att beslut derom måtte fattas. I fråga om de verkningar, förslaget skulle hafva, om det antages, har af mig, i likhet med hvad jag tror af flere utskottsledamöter, gjorts uträkningar, hvilka stå till tjenst för den, som af dem vill taga del, men hvilka äro allt för vidlyftiga för att jag skulle vilja besvara kammaren med deras uppläsning. Blott ett par utdrag deraf vill jag anföra, hvilka visa förhållandet år 1920, om ingen grundlagsändring derförut sker. Jag tager år 1920, därför att den kongl. propositionen i frågan vid 1892 års riksdag var åtföljd af beräkningar rörande den antagna tillväxten af rikets folkmängd intill år 1920.

Derest icke någon fixering inträder, skulle förhållandet då blifva, att Första Kammaren, hvars nuvarande antal ledamöter är 148, skulle erhålla en ökning med 23 ledamöter och således hafva sammanlagdt

171 ledamöter. Beträffande Andra Kammaren ställer sig förhållandet så, att då städernas nuvarande antal ledamöter är, för de sjelfständigt väljande 57 och för de i valkretsar indelade 26, eller tillhoppa 83, städernas representanter skulle ökas med 88. Landsbygdens nuvarande antal ledamöter åter är 145, och ökningen deraf skulle blifva 13. Man finner således, att Andra Kammaren skulle då komma att bestå af 329 ledamöter, deraf 171 för städerna och 158 för landsbygden. Hela Riksdagen åter skulle räkna 500 ledamöter.

Häraf finner man, att år 1920 antalet af städernas representanter i Andra Kammaren blir lika stort som hela antalet ledamöter i Första Kammaren, och att ökningen i Andra Kammaren för städerna blir nära sju gånger större än för landsbygden, eller med, i medeltal, tre representanter årligen, under det att ökningen för landsbygden bestiger sig till endast ungefärligen en representant hvart annat år.

Härtill må läggas, att städernas representanter redan före år 1920 utgöra majoritet i Andra Kammaren, oaktadt deras sammanlagda invånareantal, i förhållande till hela rikets, sagda år endast uppgår till 30,3 procent; att Stockholms stads representantantal, jemfördt med hela kammarens, redan nu är mer än dubbelt större, än hvartill stadens folkmängd i förhållande till hela rikets gifver anledning, och blir år 1920 ytterligare fördubbladt mot förhållandet för det närvarande, derest grundlagsändring icke sker; samt att, i procent af hela riksdagsmansantalet räknadt, förhållandet emellan begge kamrarna, hvilket vid tiden, då gällande riksdagsordning tillkom, var för Första Kammaren 39,8 och för Andra Kammaren 60,2 samt är för det närvarande 39,4 för Första Kammaren och 60,6 för Andra Kammaren, blir enligt det hvilande förslaget 39,5 för Första Kammaren och 60,5 för Andra Kammaren, men blir år 1920, om ingen grundlagsförändring derförut sker, respektive 37,2 och 62,8, deraf för städerna 32,7 % och för landsbygden 30,1 %.

Jag förmodar nu, att man är temligen ense om nödvändigheten af en förändring af ifrågavarande §§ i riksdagsordningen, men det är fara värdt, att, medan man tvistar om huru denna förändring skall ske, den icke någon gång kommer till stånd. Man må icke undra derpå, att då städerna nu äro så synnerligen gynnade framför landsbygden, de hålla på sin närvarande rätt, men för att kunna motverka antagandet af det hvilande förslaget behöfva de lyckligtvis biträde af åtminstone ett trettiotal af landsbygdens representanter. Detta biträde behöfva de emellertid icke fästa afseende vid några år härefter, ty jag är öfvertygad, om att städerna då skola ensamma kunna omintetgöra hvarje förändring.

För min del är jag öfvertygad om nyttan och nödvändigheten af det hvilande förslagets antagande och kommer därför att med min röst biträda detsamma.

Herr Säve: De skäl, som tala för en begränsning af riksdagsmännens antal, äro så ofta framhållna, att det nu icke behöfves utförligare derom ordas. De fleste synas också vara ense derom, att en sådan begränsning bör ske. Denna begränsning söker det hvilande grundlagsförslaget åstadkomma genom en fixering. Mot detta

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.
(Forts.)

har den anmärkning blifvit gjord — icke minst af en ärad talare, som för en kort stund sedan hade ordet — att man i och med fixeringen afvikit från den princip riksdagsordningen fastställt, enligt hvilken representationen ökas eller minskas allt efter invånareantalets stigande eller sjunkande, hvadan det nu gällande grundlagsstadgandet sålunda åstadkommer ett uttryck för de folkmängdsförhållanden, som finnas i en närvarande tid och ej i en förfluten. Nu kan det visserligen sägas, att grundsatsen af en stigande och fallande skala är teoretiskt riktigare än den af representantantalets fixering vid en för lång tid fastställd siffra, men lagstiftaren har ej att rätta sig blott efter teorier, han måste i främsta rummet rigta blicken på möjligheten att kunna vinna det syftemål han med sin lag afser. Och hvad vill lagstiftaren i detta fall ernå? Jo, han vill, att antalet riksdagsmän i båda kamrarne skall vara så stort, att folkrepresentationen skall kunna gifva ett uttryck för de skiftande opinionerna, intressena och önskningsmålen inom vårt vidsträckta lands olika landsdelar och derjemte lemna full garanti för, att den inom sig inrymmer den erfarenhet och den insigt, som fordras för att kunna rätt bedöma den mångfald af ärenden, som hänvisas till dess pröfning.

Härför erfordras, att representanternas antal uppgår till en viss siffra; men ingenting bjuder, att denna siffra skall överskridas, därför att invånareantalet växer, ty med dettas tillväxt växer ej i samma proportion inom landet mångfalden af opinioner och intressesferer. Första Kammaren utgjordes under den sista urtima riksdagen af 148 ledamöter och Andra Kammaren af 228 ledamöter, och vi fattade efter noggrann ompröfning vårt beslut angående ett framlagdt härordningsförslag, afpassadt för en nation af 5 millioner människor. Det lärer väl näppeligen falla någon in att betvifla, att en Första Kammare af 148 ledamöter och en Andra Kammare af 228 ledamöter icke skola ett hundra år härefter kunna med lika stor insigt bedöma ett möjligen då framlagdt nytt härordningsförslag, afpassadt för samma nation med 10 millioner människor. Nej, har en gång riksdagsmännens antal uppnått den siffra, som kan anses erforderlig, för att representationen skall kunna på ett tillfredsställande sätt lösa sin viktiga uppgift, då bör ej heller någon betänklighet förefinnas vid en sådan siffras fixering.

Men hvilken siffra skall nu fixeras? Ser man på förhållandena i utlandet, så finner man, att medlemsantalet i dervarande representativa församlingar i proportion till folkmängdsförhållanden vida understiger representantantalet hos oss. Att nu på den grund inskränka våra riksdagsmäns antal torde dock medföra ledsamma, lätt insedda rubbningar, och det torde därför vara det klokaste att vid fixeringen, hvilket äfven skett i grundlagsförslaget, utgå från de nuvarande förhållandena, allra helst som proportionen mellan ledamöterna i de båda kamrarne enligt dessa åtminstone icke synnerligen mycket skiljer sig från den proportion af $\frac{2}{5}$ och $\frac{3}{5}$, som beräknades, då vår nu gällande riksdagsordning antogs.

Svårare är det att förlika sig med den föreslagna proportionen mellan landsbygdens och städernas representanter i Andra Kammarne. Näppeligen hade väl någon, då den nya riksdagsordningen an-

togs, kunnat föreställa sig, att städernas representantantal under en tidrymd af knappast 30 år skulle höjas från 50 till 82, då landsbygdens representanter under samma tid blott skulle ökas från 130 till 146. Friherre De Geer angaf i statsrådsprotokollet af den 5 januari 1863 såsom en af förklaringsgrunderna till åtskiljandet af valkretsarna i stads- och landtkretsar, att det var »af praktisk omtanke påkalladt att försäkra ett antal platser åt dem, som icke tillhörde det stånd, som, om de gamla ståndstraditionerna skulle göra sig gällande», skulle utöfva det största inflytandet på valen. Men hvad som 1863 i denna sak var »af praktisk omtanke påkalladt», äfven om dermed bibehölls icke så litet af den klassvalsgrundsats, som man eljest ville fullständigt bannlysa, det fordrar den praktiska omtanken nu, att det blir regleradt på ett sätt, som öfverensstämmer med billighetens och rättvisans fordringar. Förhållandena nödga mig visserligen nu att godkänna den i grundlagsförslaget fastställda siffran för stadsrepresentanterna, men att denna siffra är högre än som öfverensstämmer med rättvisan mot landsbygden är visst, och städerna, som få vinsten deraf, torde därför i sitt eget intresse skynda att godkänna den. Och dock, mine herrar, är de hufvudsakliga motståndet mot det hvilande grundlagsförslaget att vänta från städernas målsmän. De bruka ju eljest, desse målsmän, vara synnerligen angelägna att söka förfäktat, att det nu gällande politiska rösträttsstrecket må sänkas, för att större erkännande skall kunna lemnas åt människovärdet, hvilket — såsom de säga — är illa respekteradt i de nuvarande valbestämmelserna. Men skall man väl kunna säga, att människovärdet står så mycket högre i städerna än på landsbygden, att stadsinvånaren vid riksdagsmannavalen betyder flera gånger mera än landtbon? Varma vänner, som de äro, af handelns och näringarnas frihet för likställighetens skull, hafva de helt visst gladt sig åt frukterna af 1864 års frisinnade näringsstadga, hvilken nedref så många skiljemurar och slagbommar mellan stad och land; men vilja de då 30 år efter denna stadgas utfärdande ytterligare befästa de ännu bestående politiska skiljemurarna och slagbommarna, hvilka i sjelfva verket aldrig bort finnas till? De veta, att de svenska städerna aldrig ingripit så djupt i samhällsutvecklingen som städerna på kontinenten; men vilja de då, att stadsrepresentanternas antal hos oss skall kunna ökas i oändlighet, då man i andra europeiska länders vallagar flerstädes bortsett från skilnaden mellan stad och land. Jag vet, att man med afseende på städernas särskilda representationsrätt skall framhålla för mig exemplen från Norge och England, men Norge torde icke vara något mönster för oss vid vår grundlagsstiftning, och England, som för länge sedan afslutat processen om sina »rotten boroughs», har redan lagt så många städer under landtvalkretsarna, att antalet stadsrepresentanter i underhuset i denna stund vida understiger landsbygdens, fastän såsom känt är, det samfölda invånarcantalet i Englands städer öfverstiger det på dess landsbygd.

Jag hoppas emellertid, att Riksdagens båda kamrar skola antaga det hvilande grundlagsförslaget; men om så sker, då hafva landsbygdens representanter dervid för visso ådagalagt vida mera moderation än städernas.

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

Herr Sandberg: Det torde näppeligen finnas någon, som kan bestrida, att representanternas antal både i Första och Andra Kammaren är större än nödigt är i vårt fattiga och glest befolkade land, och om förslag blifvit väckt att minska riksdagsmännens antal, skulle jag gerna hafva slutit mig dertill. Men då så icke skett, och ett dylikt förslag — så vidt jag kan förstå — för närvarande skulle sakna all utsigt till framgång, måste jag nöja mig med det nu framlagda förslaget att fixera riksdagsmännens antal, hvarigenom åtminstone den fördelen vinnes, att det hittills varande representantantalet icke ökas med tilltagande folkmängd.

Äfven det föreslagna stadgandet att bestämma proportionen mellan riksdagsmännens antal för städerna och landsbygden i Andra Kammaren synes mig vara en väsentlig fördel. Men vilja de svenska jordbrukarne, de svenska bönderna, genom att afslå det nu föredragna grundlags-ändringsförslaget fälla dödsdomen öfver och gräfvu gräfvu för sin egen magtställning inom den svenska Riksdagen, kan jag icke hindra dem, men med min röst kommer jag aldrig att bidra till stärkande af radikalismens *redan nu alltför stora* inflytande inom vår Riksdag. För öfrigt tror jag, i likhet med den förste talaren, att det icke utan skäl kan sättas i fråga, huru vida icke stadsrepresentanterna handla klokast genom att nu bifalla det föredragna förslaget. Om förslaget nu förkastas, kommer utan tvifvel yrkande att framställas om lika rösträtt för stad och land, och det ligger enligt min uppfattning inom möjlighetens, för att icke säga sannolikhetens, område, att ett dylikt yrkande kan komma att bifallas af pluraliteten inom Riksdagens båda kamrar samt gillas af regeringen. Om så sker, och då antalet af landsbygdens representanter säkerligen icke kan komma att fördubblas, enär riksdagsmännens antal då skulle blifva för stort, komme utan tvifvel antalet af städernas representanter att minskas icke, såsom nu föreslås, till $\frac{1}{3}$ af hela representantantalet inom Andra Kammaren, utan säkerligen till $\frac{1}{5}$, kanske $\frac{1}{6}$ af detta antal.

Jag yrkar bifall.

Herr Forssell: Jag anhåller endast att till protokollet få antecknad, att jag icke kan med min röst bifalla det nu hvilande ändringsförslaget. Den nya lagtexten, särskildt i 6:te §, visar nogsam, att äfven den omsorgfullaste redaktion icke kan öfvervinna ett konstruktionsfel. Den nya lagens politiska verkningar skola också, fruktar jag, inom en icke aflägsen framtid uppenbara, att man särskildt i denna kammare har begått ett politiskt räknepel, då man med sådan ifver framskyndat grundlagsändringar — som visserligen icke varit nödvändiga. För att förekomma kamrarnes öfverbefolkning och för att bevara åt landtmannaelementet dess tillbörliga inflytande hade det alldeles icke varit nödvändigt att vidtaga en fixering af den nuvarande magtställningen inom representationen. Men genom denna fixering undanrödjer man alltför grundligt den helsosamma motvigten mot samma elements öfvervalde, hvilken motvigt skulle kunna bevaras, om man låte andra samhällselements inflytande småningom utveckla sig, ehuru i ett långsammare tempo än för närvarande.

Fordom, herr talman, råde på detta rum den öfvertygelsen, att den särskildt för Första Kammaren dyrbara konungamagten skulle snarare förlora än vinna på denna fixering, och jag har icke funnit, att senaste tids erfarenheter varit egnade att rubba denna öfvertygelse. Det är en mycket oegentlig ersättning man i 13 § bjuder konungamagten i den nog ovarsamt formulerade rätten för Kongl. Maj:t att efter behag ordna Andra Kammarens valkretsar.

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

Herr Nyström, Carl: En föregående talare, herr Säve, har redan i någon mån berört en af de invändningar, som vid föregående diskussioner i ämnet snart sagdt stält sig i främsta rummet, den invändningen nemligen, att ett antagande af det hvilande förslaget skulle utgöra ett afsteg från en af de principer, som ligga till grund för vår representation. Denna invändning är väl icke alldeles afgörande, då naturligtvis nya förhållanden kunna föranleda äfven nya principer, men invändningen skulle dock hafva sin vikt för den, som med skäl är betänksam i afseende på grundlagsändringar. Men jag frågar då: är denna invändning riktig? Är det verkligen sant, att det är en princip som skulle öfvergifvas? Jag vågar för min del tvifla. Ty den gamla ordningen innefattar dock, att med stigande befolkning representantantalet oupphörligt skall ökas, fortare enligt nu gällande valbestämmelser, långsammare enligt något af de förslag om högre qvotsiffror, som förordats vid olika tillfällen, men dock i alla händelser ökas. Man skall alltså förr eller senare komma till ett representantantal, som skall befinnas oantagligt, såsom skett i andra länder. Och huru går det då med principen? Jo, då, om icke förr, måste principen öfvergifvas. Men en princip, som icke ens i tanken eller önskingen, än mindre i verkligheten, kan utföras till sina konsekvenser, är ingen princip. Och skall man ändå förr eller senare komma till den punkt, att man oberoende af den s. k. principen måste undersöka om representantantalet bör tillåtas ytterligare växa, då kan man så gerna göra det nu, och då kommer man nog till det resultat, att 380 representanter för svenska folket kan vara nog, och hellre stoppa nu än på en tidpunkt, då man kanske måste bortskära en del af det, som vuxit sig för stort. Två från motsidan framställda argument skulle jag här vilja upptaga.

En talare har förmenat, att förslaget, som drager en gräns mellan städernas och landsbygdens representation, skulle leda till tvedrägt mellan stad och land. Men det är väl antagligare, att, om gränsen fastställes och rågången uppgås, tvedräkten skall blifva mindre, än då man oupphörligt skall ryckas och tvista om gränsområdet. Mot en annan talares farhåga, att förslagets antagande skulle lända till försvagande af konungamagten, synes man hafva skäl att erinra, att, då förslaget utgått från regeringen, det väl ej är antagligt, att konungamagten på ett sådant förslag skulle blifva lidande.

Hvad förslaget i öfrigt angår, så förmodar jag att kammaren på nu och förr anförda skäl kommer att antaga detsamma. Men deremot finnes enligt min mening ingen anledning att så behandla saken, som om detta ärende vore en lifssak särskildt för Första Kammaren. Vi anse, att ur allmän politisk synpunkt fördelar vinnas och olägen-

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

heter, måhända till och med faror, aflägsnas genom förslaget antagande, men någon *särskild insats* i saken kan dock ej tillräknas Första Kammaren. Skulle man tala om något sådant särskildt intresse, skulle detta väl egentligen gälla jordegarne, möjligen äfven representanterna för de smärre städerna i Andra Kammaren. Se dessa ej någon fara för sin magtställning eller sina orters intressen i storstädernas växande magt eller i det element, som inom storstadsrepresentationen nu så starkt framträder, så är detta närmast deras sak.

Vi lefva i en de underliga alliansernas tid, och i dessa allianser är det nästan genomgående det radikala partiet, som är det vinnande. De frireligiösa finna det naturligare att vid valen och andra tillfällen förena sig icke med dem, för hvilka också den kristna religionen är helig, om den ock utöfvas i andra former, utan med utilister, ateister, ja med rena hädare, blott därför att de sistnämnda äro radikala. Jag kan icke underlåta att belysa detta med en erfarenhet ur lifvet, som förefaller mig ytterst karakteristisk. Jag sammanträffade en dag med en socialistisk målaregesäll. Denne man förklarade för mig, att arbetaren i Sverige behandlas som djur, och dervid var hans första och förnämsta skäl det, att kristendomen tilläts existera, emedan »uppehållandet af denna lumpna vidskepelse, som för öfrigt icke öfverensstämde med den nyare astronomiska forskningen, var en kränkning af hans människovärde». Samma dag blef jag i Florakyrkan vittne till några yttringar af religiös extas, som togo fullt patologiska former. Näväl, dagen derefter — om något slags val infallit påföljande måndag — kan man vara öfvertygad, att han, kristendomsfienden, och den andre, för hvilken tron är en lifssak, för hvilken kristendomsnitet gått till sin yttersta gräns — de skulle båda gå hand i hand till urnan och afgifva sin röst för samme man. Det skall dock med allt erkännande tilläggas, att för ej länge sedan en mächtig stämna höjt sig mot en sådan begreppsförvirring.

De politiska nykterhetsiffrarne — hvilka numera äro att betrakta såsom ett politiskt parti — vilja ej samverka med dem, som af alla krafter vilja arbeta för praktiska och rimliga åtgärder till nykterhetens främjande. De tro sig bättre vinna sina mål genom anslutning till radikala element, om hvilkas nykterhet så i ena som andra afseendet man intet har sig bekant.

Men är det nu så, att äfven bland jordegarne det tills vidare hufvudsakligen i storstäderna rotade radikala partiet vunnit sådan tillit, att de två vilja gå in på en kompromiss, som väl lär sluta så, som alla andra dylika medregentskap, der den ena parten växer fortare i magt än den andra — vilja de inlåta sig på en sådan kompromiss, på ett sådant condominium, så lär väl detta vara deras sak att pröfva och afgöra. Jag anhåller att icke blifva missförstådd. Att en landtman, han må nu vara valman eller riksdagsman, kan vara radikal af innersta öfvertygelse och till följd af denna sin öfvertygelse väljer sin plats i striden, det finner jag helt naturligt. Detta är icke någon allians, utan naturligt och sundt ur partibildningens synpunkt. Att den, som icke är radikal, i lifsvigtiga frågor söker allians med sin motståndare, är deremot för mig något svårare att begripa.

Men, som sagdt, derom må de döma och afgöra, som saken när-

mast gäller. Jag har blott velat framhålla, att Första Kammaren, huru viktigt och om jag så får säga ödesdigert det föreliggande förslaget än må vara, icke har anledning att upptaga det såsom en särskildt för Första Kammaren angelägen fråga, emedan derigenom kunde främjas den villfarelse, att denna sak skulle vara särdeles användbar såsom pressionsmedel, såsom ett föremål för köpslagan till hinder för denna kammares fria pröfning och sjelfständiga afgörande af andra frågor.

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

Herr Ölander: Det har så mycket talats, skrifvits och debiterats angående föreliggande fråga, att den börjar blifva temligen utnött. Dem, som envist fasthålla vid sitt motstånd mot den föreslagna ändringen, torde det vara lönlös möda att nu söka öfvertyga, och de vacklande hafva säkerligen både läst och hört så många skäl för och emot, att de genom desammas vägande mot hvarandra redan torde hafva kommit till en bestämd öfvertygelse angående den föreslagna ändringens vare sig nödvändighet eller obehöflighet, vare sig gagn eller skada. Det är dock att märka, att förslaget *en gång* antagits af Riksdagens båda kamrar, ett bevis på, att representationen åtminstone *då* ansåg förändringen både nödig och nyttig, och jag vet ingenting, som sedermera inträffat, hvilket kunde hafva gjort den mindre erforderlig eller undanröjt de faror och olägenheter, som förslaget afser att förebygga. Förslaget föll visserligen då hos regeringen, men icke på sakliga skäl, utan öfver formella stötestenar. Det är ett sorgligt minne, sorgligt därför att vi nu åter stå på samma ståndpunkt, som vi en gång förut öfvervunnit, osäkra om förslaget, utsatt för de politiska vindarnas ombytlighet, ännu en gång skall kunna uppnå den hamn, dit man då med så mycken möda lyckades föra det. Att Andra Kammarens stadsrepresentanter vilja försöka hindra förslagets framgång och göra motstånd mot detsamma är ju mindre underligt, då det berör deras egen magtställning, ehuru, såsom jag strax skall visa, icke heller städerna komma att förlora, utan snarare vinna derpå. Men att en del af Andra Kammarens landtmän, blinda för den fara, som hotar dem genom stadsrepresentationens utvidgning på den nuvarande grunden, kunna förena sig i detta motstånd mot en åtgärd, som är afsedd att trygga dem sjelfva, kan jag icke förstå, och lika oförklarligt är det, att äfven i denna kammare röster kunna höjas mot förslaget.

Hvilket stöd vill väl denna kammare söka hos städernas representanter? Hvad representera väl de? Jo! De borde representera och de hafva äfven en gång representerat städernas intressen, dess näringar, dess industri, dess handel, dess sjöfart, allt viktiga funktioner i samhällslifvet. Men hvad representera de nu? Ja, delvis och synnerligast de mindre städerna hafva måhända ännu samma karakter, men hvad betyda dessa mindre städers representanter numera, då de större städernas oupphörligen växande folkmängd öfverflyglar dem med antalet af sina representanter? Ensamt för Stockholms stad uppgå dessa till ett antal af 25 eller jemt lika många som alla de små städernas representanter tillsammans, och jag vet icke, om man kan påstå, att storstädernas representanter uteslu-

Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.
(Forts.)

tande representera de intressen, jag nyss nämnde. Tag kännedom om de åsikter, som de uttala, och de mål, hvartill de syfta. Läs deras motioner! Vill Första Kammaren verkligen söka ett stöd hos representanter, som motionera om inskränkning i denna kammares magt och vilja göra dess beslut i viktiga frågor illusoriska? Ja, men detta är dock en yttring af den storstadsrepresentation, hvars fortsatta obegränsade utveckling äfven medlemmar af denna kammare äro måne att bevara. Låt oss se, hvilka anmärkningar städerna hafva att framställa mot detta förslag. Det är orättvist, säga de, det är orättvist att, såsom åtskilliga tidningar så smakfullt uttrycka sig, »klippa vingarne af städerna». Må vara, men då klipper man ju i så fall äfven vingarne af landsbygden. Ty det är ju icke blott ökningen af städernas, utan äfven af landsbygdens representanter, man genom detta förslag vill förhindra. Hvad hafva då städerna att klaga öfver? »Jo», säga städerna, och säga de det ej, så tänka de det, »vår folkmängd växer fortare än landsbygdens, och — hvad bättre är — vid hvarje ökning vinna vi dubbelt så många representanter som landet, ty vi välja en för 10,000, under det landsbygden väljer endast en för 20,000, och det skulle vara orättvist att beröfva oss denna rätt med deraf följande konsekvenser.» Ja! om detta verkligen vore en rätt, moralisk eller juridisk, kunde det möjligen sägas vara en orättvisa att beröfva städerna densamma, men hvad var det för en rätt städerna vunno genom 1865 års representationsförslag? Jo, att genom sina representanter utgöra en viss del af Andra Kammaren. Och märk väl! icke efter storleken af deras folkmängd i förhållande till hela landets befolkning, ty då hade det icke behöfts att åt städerna gifva en annan folkmängdsiffra för hvarje representant än åt landsbygden. Nej, de erhöilo endast rättighet att utgöra en viss bråkdel af Andra Kammarens representation; *derefter* bestämdes folkmängdssiffran och icke tvärt om. Derfor fingo städerna välja dubbelt mot landsbygden, enär antalet af deras representanter annars icke uppnått den bråkdel af Andra Kammarens representation, som man då ansåg billigtvis böra dem tillerkännas. Nå, är det med detta förslag meningen att minska denna bråkdel, att inskränka den magt eller försvaga det inflytande, som ursprungligen varit åt städerna afsedda? De kunna så mycket mindre påstå detta, som förslaget icke ens rubbar den ökade magt, som städerna under årens lopp alldeles opåräknadt vunnit genom den säkerligen icke beräknade hastiga tillväxten af deras folkmängd. Denna utgör i närvarande stund 19 procent af hela landets invånareantal, men icke dess mindre besätta städerna 37 procent af platserna i Andra Kammaren, och vid denna rätt vill förslaget i det närmaste bibehålla dem. Nej, städerna hafva icke någon grund för sin klagan, icke något skäl till det motstånd de göra.

Man har sagt och äfven talat derom i dag, att städerna genom sin snabba tillväxt visat en starkare lifskraft än landsbygden, hvarigenom de vore berättigade till ett större inflytande på det politiska lifvet. Men det är väl icke städernas folkmängd såsom sådan, såsom massa, utan deras intressen, som skola representeras. Och icke kan man väl påstå, att dessa intressen ökas vare sig i antal, omfattning

eller vigt i samma proportion som städernas folkmängd ökas. Eller vill man påstå, att landsbygdens intressen försvagas, eller att jordbruket icke har samma betydelse som förr? Hvad nu i öfrigt denna starkare lifskraft beträffar, så vet jag knappast, om den kan sägas hafva utvecklats sig i en riktning, som för det allmänna är särdeles gagnelig. Är detta anstormande mot allt det bestående en yttring af lifskraft? En lifskraft, som blott åstadkommer förstörelse, är en osund och säkerligen icke nyttig kraft. Icke kunna handel och näringar vinna på en lifskraft, som yttrar sig i strejker och fackföreningar, och icke är det skäl att för en sådan lifskraft låta städerna växa sig öfver huvudet. Städernas *verkliga* intressen utgöra, likasom landets, nyttiga plantor i samhällslifvets stora trädgård, de böra vårdas och omhuldas; och det tillkommer trädgårdsmästaren att se till att de icke förqväfves af uppspirande ogräs, och sådant finnes af många slag och har många namn, socialism, radikalism, anarkism, nihilism, och mycket annat på -ism. Låt allt detta växa fritt, hejdlöst, utan gräns, och jag tror, att äfven städerna, d. v. s. de bättre elementen, de sansade och samhällsbevarande, skola med glädje utsträcka handen efter det halmstrå till räddning, som det föreliggande förslaget erbjuder. Jag anser, att alla, som vilja samhällets bestånd och dess lugna utveckling och vilja bevara detsamma mot öfvergrepp, strider och ödesdigra slitningar, böra önska framgång till det föreliggande förslaget, till hvilket jag, herr talman, härmed får yrka bifall.

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

Herr Wieselgren: Den siste ärade talaren slutade sitt anförande med att karakterisera detta förslag såsom ett »halmstrå». Jag vill icke tvista med honom om liknelsens berättigande, men jag vädjar till kammaren, huru vida det kan läggas städernas representanter till last, om de underlåta att för sin »räddning» gripa efter detta »halmstrå». Det tror jag för min del att de tryggt kunna underlåta, utan att därför anses hafva försummat något af hvad till städernas så kallade räddning hör.

En talare bakom mig yttrade sig för en stund sedan och vände sig dervid direkt till stadsrepresentanterna. Vi äro icke många sådana här i kammaren; jag skall bedja att få svara honom efter den uppfattning jag har af det föreliggande ämnet. Han frågade, huru det kunde låta sig förklara, att städernas representanter, som i allmänhet hafva visat sig böjda för en förändring i de bestående rösträttsförhållandena, skulle kunna hafva något emot det här föreliggande förslaget, och han stödde sin mening om oförenligheten af dessa tvenne uppfattningar derpå, att — jag vågar nu icke, då jag ej antecknade hans ord, försöka återgifva dem, men jag tror hans mening var den, att man genom en benägenhet för utsträckning af den allmänna rösträtten visade sig hafva en så stark uppfattning af den numeriska massans betydelse, att man icke dermed skulle kunna förlika en opposition mot det nu förevarande förslaget. Jag ber få svara honom, att dessa båda frågor äro tvenne skilda ting. Det föreliggande förslaget rigtar sig icke *emot* den uppfattning, som på sagda sätt betraktar rösträttsförhållandena. Väl ville den siste ärade talaren försöka förmå kammaren att tro, att i 1865 års riksdagsord-

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

ning hade faststälts vissa bråkdelar, som skulle tillkomma representationerna för städerna och landet; att det vore af obeskriflig vigt, att dessa alltid förhölle sig till hvarandra på samma sätt; samt att, då de visade sig icke stå till hvarandra i samma proportion, som de gjorde 1865, vid riksdagsordningens antagande, samhället skulle vara i fara. För min del vill jag säga, att 1865 års riksdagsordningsförslag afsåg icke att fastställa vissa bråkdelar för eller en viss proportion mellan landets och städernas representation; det afsåg att genom den nya riksdagsordningen tillvarataga *samhällets* intresse, det för stad och land *gemensamma* intresset. Detta gemensamma intresse åter hvilar på en mångfald af speciella intressen, som också måste tillvaratagas, och tillvaratagas omsorgsfullare i den mån de äro för det gemensamma samhällsintresset af vigt. Städernaingo sin särskilda, gynnade proportion inom representationen, på den grund att de efter all erfarenhet både från in- och utlandet representera en större mångfald af samhällsintressen än landsbygden, som hos oss, öfver hufvud taget, knappast representerar mer än *ett*, ett mycket viktigt och beaktansvärdt samhällsintresse, men dock i hufvudsak icke mer än *ett*. Om man nu vidhåller behöfligheten och vigten af att behålla denna rätt för de många samhällsintressena att genom stadsrepresentationen göra sig gällande i Riksdagen, så utgör dock detta tydligtvis intet hinder för att man på samma gång må kunna medgifva, att inom de särskilda samhällsintressena rätten att göra sig hörd må utsträckas mer än nu är fallet. Dessa två åsigtter låta sig synnerligen väl förena. Det finnes, principiellt sedt, icke någon stridighet dem emellan.

Den ärade talaren framdrog emellertid, när han talade om detta ämne, ett par exempel, som kunde synas bekräfta hans uppfattning. Städerna i England hade nemligen icke på långt när, sade han, blifvit så tillgodosedda i afseende på deras representation i det engelska parlamentet som de svenska städerna i den svenska Riksdagen. Men hans bevis duger i detta fall till ingenting; ty hvad jag nyss påpekade såsom utmärkande för den svenska landsbygden, eller att densamma representerar företrädesvis endast ett samhällsintresse, gäller alldeles icke den engelska landsbygden. Den har intet sjelfständigt bondestånd, ett sådant som karakteriserar vår landsbygd. Den engelska står tvärt om uti representerade intressen så ytterst nära de engelska städerna, att det nästan icke finnes någon skiljaktighet dem emellan. Det finnes der stora sträckor af landet, som ingenting annat äro än sätet för en stor industriel verksamhet. Der är en rörelse, en verksamhet rådande, med hvilken våra svenska städers icke kan mätas. Den skilnad mellan land och stad, som finnes hos oss, finnes sålunda icke der, och därför kan icke heller den ärade talarens jemförelse i detta fall tillmätas någon betydelse.

Han nämnde på samma gång ett annat land, Norge. Jag måste le, då han underlät att utföra analogien mellan Norge och Sverige. Men hvarför gjorde han det icke? Här hade förhållandena varit mycket likartade. Hvarför fann talaren jemförelsen här mindre lämplig, under det han utförde den mellan två andra länder, som egentligen icke kunna jemföras? Jo, han hade dertill mycket goda

skäl, ty från hans synpunkt, liksom från flera andra talares, har förslaget antagande förklarats vara nödvändigt därför, att derigenom en bom skulle sättas för de radikala sträfvandenas framgång; men det duger ju icke då att anföra Norges exempel, ty så mycken känedom ega vi om huru det står till i Norge, att vi veta, att den norska landsbygden är fullt ut likaså radikal som de norska städerna. Om nu så är — kan det då vara på sin plats att säga: låtom oss antaga detta förslag för att hejda radikalismen; låtom oss inskränka städernas representationsrätt, ty derigenom hejda vi radikalismen. Nej, det duger icke att anföra Norge såsom exempel; ty det landet visar bäst, att man icke kan genom grundlagstadganden hit och dit bestämma, hvar radikalismen skall uppträda eller huru snabbt eller huru långsamt den må få tillväxa.

Men vi behöfva icke ens gå så långt som till Norge för att finna bevis härför. De sista allmänna valen i vårt eget land hafva visat, att äfven hos oss landsbygden är tillgänglig för radikalismen och icke så pålitlig för de konservativa intressena, som möjligen denna kammare trott. Senast i går qväll fick jag några upplysningar, som mycket öfverraskade mig, men som stämde med uttalanden som jag förut förnummit. Jag skall bedja att få delgifva det antydda meddelandet. En gammal och aktad ledamot af Riksdagen föll vid förlidet års höstval igenom, och jag frågade nu en person från samma landsända, hvad det berodde på. Om den motkandidat, som gick igenom vid valet, hade jag aldrig förut hört annat än att han varit ledamot af den s. k. folkriksdagen; jag kunde deri icke finna någon särskild anledning för svenska bönder att välja honom till sin representant. Jag fick till svar, att det dock var *just detta förhållande*, som gjorde hans val. Den förre representanten var emot den allmänna rösträtten, den senare för densamma; äfven på landsbygden har således numera detta intresse för den allmänna rösträtten börjat utveckla sig och göra sig gällande. Samma omständighet har jag hört uppgifvas såsom anledningen till de höga röstetal som minoritetens kandidater på flera håll under nämnda valperiod uppnådde.

Då jag för 4 $\frac{1}{2}$ år sedan vistades i Tyskland och der gjorde mig underrättad om förhållandena, sade man mig vanligen, att för socialismen behöfde man icke frukta, ty den trufdes endast i de stora städerna, och någon fara förefans ej att den skulle spridas till landsbygden; der vore den utestängd, och så länge detta var förhållandet, behöfde man icke bekymra sig. En och annan af de personer, med hvilka jag kom i beröring hade dock en annan mening. »Vänta», sade de »till nästa val. Vi känna, att äfven på landsbygden och i våra smärre städer har socialismen mycket gripit omkring sig; vi skola se huru det går.» En ärad ledamot af denna kammare, för hvilken jag omtalade saken, fann den alldeles otrolig; men efter någon tid inträffade de nya valen och förutsägelsen blef besannad. Socialisterna kommo i massor, äfven från de små städerna och landsbygden. Nå väl, mine herrar, är det efter dessa erfarenheter skäl att förlita sig på att, om det förevarande förslaget går igenom, det kommer att utgöra en dam för radikalismen? Nej — såsom jag sagt

Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.

(Forts.)

förut: idéernas gång hejdas icke genom lagparagrafer. Är en idé förderlig, måste hindren mot densamma utbredande sökas på andra områden och på helt andra vägar än genom att skrifva ett nytt stadgande i riksdagsordningen.

Men den fara, som jag framför andra ser i detta förslag, är dess af flere talare i dag påpekade betydelse af att innebära en magtfråga. »Låtom oss», säger man, »icke genom ett afslag beröfva oss möjligheten att nu befästa vår magtställning.» I en sådan uppfattning ligger faran. Så länge idéerna bryta sig emot hvarandra på den stora tummelplats, hvilken knappast eger något namn, men som dock är ungefär liktydig med den mark, å hvilken »den allmänna opinionen» rör sig, så länge är det ingen fara. Men skall striden trängas in på det område, som vi äro vana att anse och som vi önska att alla och en hvar skola anse såsom omfattande vårt centralförsvar, såsom den centralfästning, för hvars skydd alla samhällsordningens vänner samla sig, jag menar *grundlagen*, skall man införa striden inom densamma, skall man kämpa på lif och död för att der befästa sin »magtställning», då, mina herrar, böra vi icke undra öfver, att andra meningsgrupper använda samma medel och fullfölja en väg, på hvilken vi sjeliva slagit in. Den motion, som en föregående talare omnämnde, är riktad mot en bestämmelse i grundlagen; det är visserligen blott en liten ändring i densamma som afses; men den är dock på samma gång en sprängmina riktad mot Första Kammarens grundlagsenligt skyddade ställning i syfte att öka Andra Kammarens magt. Det är ingenting annat än en ny yttring af samma strategi, som framkallat detta förslag. Deri ser jag en fara.

En föregående talare uppehöll sig en stund med att tala om onaturliga allianser och vill med detta tal öka vår fruktan för den radikalism som nu från många håll i verden anstormar mot den konserverande magten inom samhällena. Den ärade talaren är en ytterst bildad man, och jag vet, att han skall uppskatta styrkan af min bevisföring, då jag påminner honom om det gamla uttrycket: »les extrêmes se touchent»; det är affattadt på franska språket, en omständighet som kanske häntyder på att man i Frankrike först gjort denna iakttagelse, men uttrycket finnes äfven på svenska: »ytterligheterna beröra hvarandra». Äfven vi hafva haft anledning att sammansätta detta lilla ordstäf; och vi må då äfven underlåta att förundra oss öfver om oupphörligen nya iakttagelser bekräfta dess sanning. Det är icke något nytt, det hvarpå den ärade talaren alluderade, att personer som hafva skiljaktiga principer dock kunna gå hand i hand för att vinna ett tillfälligt gemensamt mål. Yttersta högern och yttersta venstern hafva i olika länder ofta gjort gemensam sak för att vinna tillfälliga syften. Ingen kan varmare än jag beklaga de förhållanden, om hvilka denne ärade talare erinrade oss, och jag är ense med honom derom att en allians mellan dem, som säga sig sätta gudaktigheten högst, och dem, som gå upp i gudsförnekelse, visar icke blott det, att dessa skilda grupper vilja vinna något gemensamt mål; det bevisar något mycket sorgligare, det nemligen att för de förre med sitt särskildt från religionens område hemtade namn dock något fans som var viktigare än religionen,

något som var för dem högre än det, som de dock förklara vara det högsta. De inlägga derigenom en lögn i sitt handlingssätt; och ingen kan djupare än jag beklaga det. Men jag vill icke att man skall häraf draga slutsatser, som gå öfver sanningens gränser eller att man skall tro detta vara ett nytt, ett alldeles öfverraskande förhållande. Beklagligen är det icke så. Det har förekommit och skall upprepas många gånger ännu.

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

Vi råka in på en afväg, mine herrar, om vi förbise, hvad det stora gemensamma samhällsintresset kräfvär, för att förlora oss i uträkningar, huru vi skola låta blott numeriska kvantiteter komma till högsta och bästa rätt. Jag tror för min del, att det finnes något högre än det rent kvantitativa, och detta högre måste vara att finna i främmandet af de intressen, på hvilka de skilda samhällsklassernas välfärd hvilat. Säkerligen skall detta förslag antagas; jag hör icke till dem som tvifla derpå. Men jag vågar förutsäga, att man icke dermed skall vinna hvad man åsyftat och hoppats. Man undviker Schylla — men man hamnar i Karybdis.

Jag yrkar afslag.

Herr Annerstedt: Det har redan af flere talare i dag yttrats, att detta ärende så länge blifvit i Riksdagen behandladt och att åsigtorna i ämnet äro så stadgade, att det för en hvar, som nu begär ordet icke kan vara fråga om att lemna någon vidare utredning i saken. Men frågans vikt gör det dock enligt min uppfattning nödigt för de ledamöter af kammaren, som anse det nu förevarande förslaget icke böra antagas, att i största korthet antyda de grunder, hvarpå de stödjade en sådan åsigt. I detta afseende inskränker jag mig till att åberopa det uttalande, som vid föredragningen i statsrådet af den proposition, hvilken ligger till grund för nu förevarande förslag, afgafs af en ledamot i statsrådet. Denne anmärkte mot förslaget, att detsamma hvilat på principer, hvilka icke öfverensstamma med grunderna för 1866 års riksdagsordning; att ett sådant tillvägagående kan försvaras, endast om det vore antagligt och sannolikt att de olägenheter man vill afhjelpa icke kunna afhjelpas med bevarande af de i gällande riksdagsordning nedlagda grundsatsar, men att detta icke vore förhållandet, hvilket ärendets föregående behandling tillräckligt utvisade, då särskilda förslag blifvit framställda, hvilka, med bevarande af grundsatsarna i gällande riksdagsordning, afhjelpade de olägenheter, som nu föreliggande förslag åsyftar att förekomma. Vid sådant förhållande och då ärendets behandling i Andra Kammaren och särskildt de uttalanden, hvilka från stadsrepresentanternas sida derunder förekommit, synas gifva fullt stöd för antagandet, att en grundlagsändring så beskaffad, som nyss blifvit antydt, utan svårighet skall låta sig genomföras, kan jag icke lemna min röst till det nu föreliggande förslaget.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*

(Forts.)

Herr Almgren Oskar: Jag ber att få instämna med den föregående talaren och på de grunder han anfört yrka afslag på det nu föreliggande förslaget.

Herr Walldén: Jag kan, för min del, inskränka mig till att instämna med herr Annerstedt.

Herr Tamm, Hugo: Ehuru jag alltför väl vet, hurudant utslaget i den blifvande voteringen rörande denna fråga kommer att blifva, bör det icke förtänkas mig, att jag åtminstone till protokollet uttalar de grunder, på hvilka jag, för min del, icke kunnat instämna i detta förslag. Jag skall i största korthet angifva hufvudmomenten dertill.

För min del, anser jag det vara en allt för stor kraftåtgärd att, för att lösa frågan om inskränkning i riksdagsmännens antal, *utan nödtvång förgripa sig på en i riksdagsordningen stadgad princip*, hvilket jag anser ske genom det föreliggande förslaget. Jag anser vidare det *orättvist* att göra fördelningen af stadsrepresentantantalet sådan, attorstäderna, hvilkas befolkning hastigare fortgår, allt mer komma att inkräkta på de *andra* städernas representationsrätt.

Vi minnas allt för väl, huru för några år sedan det var från representanterna för de medelstora och mindre städerna, som Första Kammarén då inom medkammaren hade sitt understöd i ganska många frågor, men, sedan i och med detta förslags framkomst man likasom hållit yxan öfver städernas representationsrätt, är det då så underligt, om befolkningen i dessa städer också söker välja representanter, hvilka sluta sig till den sidan, som de anse värna om denna deras rätt.

Då jag slutligen anser det *farligt* att fastläsa stadsrepresentanternas antal i en tid, då stadsbefolkningen är stadd i kraftig och snabb utveckling, emedan den grundlägger en *antagonism*, som ingalunda kan befördra en *lugn* och *sant konservativ* utveckling i vårt land, kan jag icke gilla det nu framlagda förslaget, och dermed har jag i största korthet framlagt de skäl, på hvilka jag kommer att rösta emot det föreliggande förslaget.

Herr Wennerberg: Det var endast med afseende på ett par yttranden af en representant på göteborgsbänken, som jag begärde ordet.

Under det man söker göra rättvisa åt ett håll — och detta kanske väl mycket — bör man akta sig att man icke orättvist behandlar en annan sida, som också har sitt intresse att bevaka vid riksdagen, och detta ingalunda att anse såsom blott *ett*.

I vår tid veta vi alla, att individen fordrar uttagande af sina s. k. rättigheter, ofta äfven med skada för det allmänna. Att det personliga på detta vis kommer till en högre rätt, kan icke annat än glädja oss alla. Men det gifves också nödiga gränser för personen i afseende på hans fordringar. Främst vill jag påminna om *den* erkända satsen, att en person får icke taga ut sin rätt på bekostnad af en annan persons rätt. Allra minst får nåson person framträda och taga ut sina rättigheter på det allmännas bekostnad. Hvarför jag så

i korthet säger detta är för att genast komma till den föreliggande saken och framhålla det för mig såsom alldeles orättvist synta förhållandet i afseende å den olika representationen från land och från stad. Det personliga finnes så väl på det ena som på det andra stället och är såsom sådant *lika* berättigadt. Hvarför stadspersonen skulle hafva större betydelse vid afläggandet af sin röst vid riksdagen, än landtpersonen, begriper jag icke.

Jo, säger man, han representerar flera intressen. Jag tror att man glömmet, då man talar om att landtmannen endast eller egentligen representerar landtbruksintresset, att nästan de allra största biintressen naturligen förena sig just med detta intresse till ett stort helt. Det vore lika orättvist, som om jag å andra sidan sade, att stadsrepresentanten icke hade annat intresse att representera än handels och kommunens. Han kan tillföra Riksdagen mycket viktiga upplysningar om andra angelägenheter, som ingalunda böra sättas tillbaka. Man må låta hvar och en få *sin* rätt, och att börja med, må hvar och en, som kommer hit som representant till riksdagen, känna sig som en person af *samma* betydelse, antingen han är från landet eller från en stad.

Ett viktigt moment anfördes af samme talare, under formen af en varning till Första Kammaren att icke allt för mycket konsolidera den magtställning, landmannapartiet för närvarande har, genom att nu antaga det hvilande grundlagsförslaget. Enligt min tanke och såsom jag läst detsamma, finner jag icke magtställningen vara synnerligen ändrad, om förslaget antages. Det förefaller mig snarare, som om ställningen vore densamma som förut. Antages det deremot icke af Riksdagen, torde den stund icke vara långt aflägsen, då — sedan en hop mindre tvisteämnen, som nu spela en allt för stor roll i vår riksförsamling, blifvit undanröjda — Andra Kammarens landmannaparti sluter sig tillsammans. Det synes mig mer än troligt, att då rösträtten för städerna blir betydligt inskränkt, i stället för att den nu icke inskränktes i annan mån än som äfven sker med afseende å landsbygden.

Jag finner i ett antagande af det föreliggande förslaget stor klokhet icke blott af Första Kammaren, utan äfven af Andra Kammaren.

Man tror, att till kamrarne föres en större portion redbarhet, intelligens och erfarenhet genom ett ökad antal stadsrepresentanter, men icke så genom ett ökad antal representanter från landsbygden. Jag har i många år haft för sed att efter riksdagens slut genomgå riksdagshandlingarna. Mången tycker, att detta skulle vara ett alltför besvärligt sätt att gå till väga, för att få reda på huru ärendena behandlats i de båda kamrarne. Jag har dock gjort det, och för mig står det klart, att ifrån landtmännens sida tillförts Riksdagen ett ovanligt stort förråd af intelligens, erfarenhet och redbarhet; detta utan att förneka, att ett dylikt kommit äfven ifrån stadsrepresentanternas sida. Jag har dock förvånat mig öfver, att i synnerhet inom Andra Kammaren, der den största mängden utgöres af personer, som icke haft förmånen att förvärfva sig en högre bildning eller genom skolor skaffa sig mer än en allmän och förberedande kunskap — jag

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

har förvånat mig, säger jag, mången gång öfver den skärpa, det allvar och den klokhet, hvarmed dessa män förstått att sätta sig in i sakerna och leda sina medkamrater i kammaren. Jag nästan har sökt — ehuru förgäfvos — att få se något dylikt från stadsrepresentanternas sida. Äfven i denna kammare, der det dock skulle vara mindre underligt, tviflar jag på att man, med något skäl af rättvisa, kan sätta landtmannarepresentanterna i dessa afseenden efter stadsrepresentanterna.

Jag är högst angelägen, att de få ord jag yttrat icke på något sätt måtte hafva sårat representanterna från städerna, men jag anser det för min skyldighet och, på grund af den insigt jag har om riksdagsförhållandena, för min rättighet att icke med tystnad tillåta, att någon sätter landtmannarepresentanterna efter representanterna för städerna, vare sig i intelligens eller i redbarhet eller i nödig erfarenhet i skiftande riksdagsärenden och allmänna statsintressen. Ty jemte det att landtbruket utgör deras hufvudsakliga intresse, sammanhänger, fjernare eller närmare, med detta de stora intressen, som närmast röra fosterlandet, dess förkofran och dess försvar.

Jag hoppas, att en gång, då de mindre striderna upphöra att skilja de stora partierna inom Riksdagen, större och viktigare frågor skola hafva förmågan att kunna förena icke blott partierna inom kamrarna, utan äfven kamrarna sins emellan. Det är just de små sakerna, som äro de retsamma; emot de stora ställa vi oss som män mot hvarandra och försmå att kivas.

Jag ber om ursäkt att jag upptagit kammarens tid. Jag har endast velat göra ett litet mothugg emot det hugg, som kom ifrån göteborgsbänken.

Herr Fränckel: Jag har blott ansett mig böra tillkännagifva, att, då jag i hufvudsaken delar de åsikter, som af statsrådet Gilljam uttalades till statsrådsprotokollet den 29 januari 1892, jag för min del anser mig förhindrad att lemna min röst åt det föreliggande förslaget, och således yrkar afslag å detsamma

Herr Berg, Gustaf: Vid de föregående tillfällen, då denna fråga förut behandlats här i kammaren, har man sett frågan ur mera generel synpunkt, nemligen den, hvad hela fäderneslandets väl kräfver. Vid detta tillfälle åter har man i allmänhet mera fäst sig vid hvad städernas intressen kräfva. För min del förvånar jag mig alldeles icke öfver att denna synpunkt nu blifvit berörd, ty man måste obetingadt erkänna, att fäderneslandets väl kräfver, att städernas berättigade intressen väl tillgodoses. Och jag håller för min del före, att detta intresse äfven blifvit på ett tillfredsställande sätt iakttaget uti det nu föreliggande förslaget. Hvad som nu emellertid egentligen förmått mig att begära ordet var ett yttrande af den ärade talaren på jemtlandsbänken. Han påstod nemligen, att de smärre städernas intresse och inflytande skulle blifva kringskuret, på ett ganska betänkligt sätt, genom detta förslags antagande. Det är för att inlägga en protest i det hänseendet, som jag nu skall be att få yttra några ord.

Efter de folkmängdssiffror, som voro bestämmande för de val, hvilka förrättades sistlidna år, d. v. s. efter 1892 års folkmängdssiffror, skulle de mindre, i valkretsar indelade, städerna, hvilka nu välja 25 representanter, genom förslaget få sitt representantantal ökad till 31. Det synes mig, som om dessa omkring 80 mindre städer, och bland dem 10 residensstäder, väl skulle förtjena att få detta ökade antal, som i det närmaste motsvarar det antal representanter, som Stockholm och Göteborg förlora, hvilka tillsammans utgöra 5.

För de mindre städerna är förslagets antagande sålunda för närvarande en alldeles bestämd vinst, då de få ett ökad antal af 6 representanter. Och det finnes icke någon anledning antaga, att icke äfven för framtiden det skall för dessa mindre städer ställa sig lika gynnsamt. Man får här vid lag icke förbise, att de större, sjelfständigt väljande städerna för hela den folkmängd, hvarmed qvoten öfverskrides, icke få utöfva någon representationsrätt. För städerna utgör den bestämmande qvoten för närvarande och efter nämnda folkmängdssiffror 11,529; och en stad, hvars folkmängd ligger emellan det nämnda talet och dubbla summan af talet, d. v. s. mellan 11,529 och 23,058, får ändå icke välja mer än en representant, och så allt vidare. Härigenom uppstå öfverskott, som alltid indirekt verka gynnsamt för de mindre städernas representationsrätt?

Jag nämnde folkmängdssiffran för 1892 och jag nämnde, att qvoten för städerna utgör 11,259. Men då jag nämnde detta, bör jag äfven tillägga, att qvoten för landsbygden utgör 25,896. Sålunda få städerna välja en representant för 11,529 och landsbygden en representant för 25,896 invånare. Jag frågar då, mine herrar, äro icke städernas intressen härigenom fullt tillgodosedda, och detta jemväl med hänsyn till det historiskt berättigade i den städerna en gång tillagda högre representationsrätten.

Om det föreliggande förslaget nu förkastas, är frågan dermed icke fallen. Nödvändigheten af en begränsning så väl af Första som Andra Kammaren och, inom Andra Kammaren, af så väl stads- som landtrepresentanterna, är från alla håll erkänd. Då Österrike med sina 23 millioner invånare kan nöja sig med 353 representanter i sitt underhus, och då tyska riket med sina 46—47 millioner invånare icke har mer än 397 ledamöter i sitt underhus, skulle icke vårt land då kunna nöja sig med 230 representanter i sin Andra Kammare? Och för att endast beröra hufvudstäderna i de nämnda länderna, då Wien nöjer sig med 14 och Berlin med 6 representanter, skulle icke Stockholm då tills vidare kunna åtnöja sig med 21?

Ja, det måste anses såsom alldeles säkert, att, om detta förslag faller, nya förslag till begränsning skola uppkomma och framläggas. I Andra Kammaren ligger afgörandet af denna fråga i landtrepresentanternas händer. Äfven om det skulle vara fallet, att en del af dessa representanter nu tveka att antaga det föreliggande förslaget — och detta af de mest skiljaktiga orsaker — är det mer än troligt, ja, sannolikt, att landtrepresentanterna i Andra Kammaren snart skola sluta sig tillsammans i det gemensamma målet att fixera eller begränsa representanternas antal. och framför allt städernas, som växer så hastigt. Och om denna begränsning då skulle tendera till lika

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

representationsrätt för stad och land i förhållande till folkmängden, hvad skall och bör Första Kammaren då göra? Jag vill, såsom jag nu ser förhållandena, för ingen del önska att, om Första Kammaren blifver stäld i en sådan position, kammaren då skall sluta sig till en sådan begränsning af städernas representationsrätt, att representationsrätten blir lika för land och stad. Men man kan icke förbise det förhållandet, att, om fixeringsförslaget nu förkastas, Första Kammaren kanske uti en framtid följer med den Andra i fråga om ett sådant, längre gående reduktionsförslag. Och det blefve en reduktion af städernas representationsrätt, som för den skulle innebära ett hårdt slag och i hög grad minska det inflytande, städerna nu ega. Med en sådan möjlighet för ögonen och på de öfriga skäl jag anført, anser jag därför att man, äfven i städernas intresse, icke bör tveka att antaga det förslag, som nu föreligger. Och, jag upprepar det ännu en gång, speciellt ligger det i de mindre städernas intresse, att förslaget nu antages. En annan gång kan bjudas dem mindre.

Det är detta, som jag emot den ärade talaren på jemtlandsbänken velat anföra.

Herr Blomberg: Då jag tillåtit mig begära ordet i denna fråga, har detta föränledts af det speciella intresse, som detta ärende har för mig, liksom äfven af åtskilliga af de yttranden, som här under debatten blifvit fälda, yttranden, som gått ut på att frambära argument för förslagets förkastande, hvilka för mig synas vara af ringa eller ingen betydelse. För mig är det här icke fråga om, huru vida stadsintresset vinner och landsintresset förlorar eller tvärt om, utan frågan ställer sig så: är den grundlagsförändring, som föreslås, nödig och nyttig? Är den nödig och nyttig för *Sveriges rike* eller icke? Och svaret ställer sig så, att den föreslagna förändringen är både nödig och nyttig samt äfven möjlig att genomföra. Den är nödig därför, att den är riktad mot ett fullständigt ohållbart förhållande, som af våra gällande grundlagsstadganden föränledes, ett förhållande som innebär, att en del af Sveriges befolkning åtnjuter ett privilegium, hvilket ingalunda längre står i rimligt förhållande till de intressen, som af denna befolkning uppbäras. Den är nyttig därför, att den omsider bryter ned en af de största anledningar till tvister mellan olika partier, som förefinnas inom vårt folk och vår riksdag och som fortfarande måste förefinnas, till dess en dam sättes mot den utveckling i en af riksdagsordningens skapare oförutsedd riktning, som hitills egt rum och hotar att ytterligare fortgå. Den är möjlig att genomföra, ty ännu har jag icke hört någon anföra sådan invändning mot det framlagda förslaget, på grund af dess materiella eller formella innehåll, att jag skulle blifva böjd att anse det mindre genomförbart.

De invändningar, man sökt göra gällande, hafva dock varit af mångskiftande slag. En ärad talare på gefleborgsbänken har framhållit ett argument, som för mig skulle våga oerhördt tungt, om det varit något bättre med skäl och grunder stödt; han förmenade nemligen, att konungamagten skulle blifva lidande på den grundlagsförändring, som föreslagits. Jag kan ej heller gissa mig till de skäl,

som han möjligen hade för detta påstående, och så länge jag befinner mig i den ställningen, måste argumentet för mig betyda litet eller intet.

Ett annat skäl, som framförts från flera håll, särskildt af en ärad talare på stockholmsbänken och äfven af en talare på göteborgsbänken, innebar, att förslaget skulle strida mot de principer, på hvilka vår nu gällande riksdagsordning är byggd. För min del får jag uttala den uppfattningen, att der finnes egentligen i detta hänseende icke någon genomförd princip. Hvad angår valkretsarne för val till Andra Kammaren, så äro dessa bestämda efter administrativ och judiciel indelning såsom hufvudgrund. Sedan har ännu en sak, nemligen folkmängden, tillkommit såsom reglerande hjälpmedel; men, som sagdt, det är den administrativa och judiciella indelningen, som är den enda mera genomgående princip, man kan tala om, och denna har i det hvilande förslaget bibehållits. Vid sidan af den står en annan, nemligen att land och stad välja särskildt; äfven denna princip är i det nu föreliggande förslaget till fullo iakttagen. Någon annan förändring förefinnes här icke ens med afseende å detaljerna, än att hittills folkmängdssiffran mer eller mindre varit bestämmande med afseende å städernas valkretsar och någon gång med afseende å landsbygdens likasom ock för val till Första Kammaren, under det att man nu har ansett sig kunna med folkmängdssiffrornas hjälp vinna ett annat och lämpligare mått, som kunde spela den reglerande rollen. Deruti ligger icke något, som strider emot de principer, man menat sig kunna spåra i 1866 års riksdagsordning.

Vidare har man talat om, att städerna fått sin större representationsrätt med hänsyn dertill, att i städerna förefans en sådan mångfald af intressen i jemförelse med landsbygden, der, såsom en ärad talare på göteborgsbänken dristade sig säga, blott skulle finnas ett *enda*, han tillade sedermera: *i det närmaste* blott ett enda. Jag ber dock hvar och en se sig omkring i vårt land, sådant det nu ter sig, och pröfva, om landsbygden är så ensartad, att man för denna stora del af landet kan tala om blott ett enda intresse. Nej, utvecklingen går tydligen just i den rigtning, som den ärade talaren, då han ville gendrifva ett påstående, som nyss uttalades, visade ha gjort sig gällande i England. Landsbygdens intressen hos oss växa i mångfald och rikedom, allt efter som industrien får sina centra der; och flerfaldiga industrier hafva obestridligen redan sina hufvudsakliga centra på landsbygden. Jag anser således, att det, just till följd af den utveckling, som egt rum efter vår nu gällande riksdagsordnings antagande, är en bjudande nödvändighet, att man råder bot på de missförhållanden, som denna riksdagsordning med hänsyn till representationsrättens afvägande mellan land och stad i våra dagar medför, enär den nu komma utvecklingen ej kunde vid lagens stiftande förutses. Då jag emellertid villigt erkänner, att städerna hafva inom sina områden en mångfald af intressen, som icke hafva sin motsvarighet på landsbygden, så synes det mig särskildt angeläget, att den föreslagna förändringen ju förr desto hellre genomföres. Ty i förslaget fästes ännu tillbörligt afseende vid städernas *berättigade* anspråk å starkare representation än landsbygdens.

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

*Förslag om
fixering af
riksdags-
männens
antal.*
(Forts.)

Man har slutligen talat om faran att genom denna fixering fastläsa antalet representanter. Mig synes detta skäl vederlagdt af en föregående talare, då han nämnde, att innan man säger detta, bör man kunna visa upp, att det antal representanter, som genom detta förslags antagande skulle tillförsäkras Riksdagen, är otillräckligt för att kunna uppställa målsmän för de olika intressen, som i vårt lands representation böra vara företrädde. Så länge detta icke kunnat visas, vågar jag anse det antal, som här föreslagits, fullt tillräckligt. Och då intet skäl anförts, hvarför städernas representantantal bör vara större än här stipulerats, finner jag ej heller ur den synpunkten något, som talar emot det framställda förslaget.

Jag anhåller att blott få göra ännu ett par erinringar.

Man har sagt, att Första Kammaren skulle akta sig för att taga en så bestämd position i frågan. Mig synes, att Första Kammaren just här vid lag kan och bör fatta sitt beslut alldeles oberoende af de många tvistefrågor, huru vida radikalismen får flere eller färre representanter o. s. v., blott och bart från den synpunkten, att förslaget är bygdt på rättvisare grund än de gamla bestämmelserna. Jag erkänner gerna, att jag skulle önskat en grundlagsändring, hvilken mera närmade sig det förslag, som antyddes af en ärad talare på stockholmsbänken, då han i viss mån förordade den uppfattning, som en af Konungens rådgifvare vid ärendets föredragning gjorde gällande. Men, mine herrar, vi må erinra oss, att då ett sådant förslag under de senare åren varit i Riksdagen framlagdt till behandling, detta alldeles icke rönt sådan anslutning — och allra minst från det nuvarande förslaget motståndare — att man hade någon som helst utsigt att kunna genomföra det; ej heller förefalla mig utsigterna för ett dylikt förslags genomförande större nu än då. Och dock är enligt mitt förmenande behofvet af en ändring så stort och viktigt, att jag icke för att gripa efter något *bättre*, hvarom man endast har osäkra förhoppningar, vågar kasta ifrån mig en *god* förändring, som synes möjlig.

Jag tillåter mig därför yrka bifall till det af konstitutionsutskottet framlagda och från lagtima riksdagen 1892 hvilande förslaget.

Herr Wieselgren: Jag skall endast bedja att få till protokollet anmärka, att jag under mitt föregående anförande icke tillät mig yttra ett enda ord om vare sig stads- eller landtrepresentanternas bredbarhet, intelligens och erfarenhet.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jemlikt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på antagande af det från lagtima riksdagen år 1892 hvilande förslaget om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen samt vidare på förkastande deraf, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det från lagtima riksdagen år 1892 hvilande förslaget om ändring af §§ 6, 13, 15, 16, 22 och 28 riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas detta förslag.

Omröstningen företogs; och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—107;

Nej—23.

Det från lagtima riksdagen år 1892 hvilande förslaget om ändring af § 51 regeringsformen.

Förslag om ändrad tid för riksdags sammanträ-dande i vissa fall.

Herr Alin: Då det syfte, som man afsett att vinna med det nu föredragna förslaget, enligt min tanke bättre vinnes genom det förslag till ändring af §§ 51, 63, 91, 93 och 95 regeringsformen, hvilket är hvilande från näst föregående lagtima riksdag och som omedelbart efter detta kommer att föredragas, hemställer jag, att det nu föreliggande förslaget måtte af kammaren afslås.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att derunder endast yrkats, att det hvilande förslaget om ändring af § 51 regeringsformen skulle förkastas.

Sedermera gjordes propositioner, först på antagande af nämnda förslag samt vidare på förkastande deraf; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Det från riksdagen år 1893 hvilande förslaget om ändring af §§ 51, 63, 91, 93 och 95 regeringsformen.

Antogs.

Det från riksdagen år 1893 hvilande förslaget om ändring af § 71 riksdagsordningen.

Förslag till grundlags-ändring om val af full-mäktige i riksbanken och riksgälds-kontoret.

Herr Alin: Herr talman, mine herrar! Bland de skäl, som vid näst föregående riksdag anfördes, för att kammaren skulle antaga det nu ifrågavarande förslaget till hvilande, var naturligtvis äfven det, att kammarens ledamöter skulle erhålla tid att begrunda förslaget, tänka efter hvilka skäl som talade för och emot detsamma och sålunda vara så mycket bättre beredda att definitivt afgöra saken. Jag

Förslag till grundlagsändring om val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.
(Forts.)

har också tänkt på frågan, sedan den vid senaste riksdag förevar, och jag har icke kunnat komma till något annat resultat, än att jag måste vidhålla de skäl mot förslaget, som jag vid nästlidne riksdag anförde. Det hufvudskäl, som då frambars för den föreslagna förändringen, var, att man derigenom skulle undkomma den fara, som nu hotar derutinnan, att hela fullmäktiges antal skulle kunna afsättas och nya väljas på en gång. Den erfarenheten vi haft under den tid de nuvarande stadgandena varit gällande har, enligt min tanke, icke visat, att det är denna fara, som man egentligen behöfver undkomma. Den olägenhet, som egentligen låder vid de nuvarande förhållandena och som man borde göra allt hvad man kan för att få bort, det är lottningen, och denna olägenhet undviker man icke, utan man ökar den fast mer genom antagande af ett sådant förslag som det nu föreliggande. För öfrigt, äfven om detta förslag icke vore hvad det efter min tanke är, en försämring, utan i stället verkligen vore en förbättring af de nuvarande förhållandena, så är denna förbättring, det torde medgifvas, så pass obetydlig, att man icke bör utsätta sig för risken att genom dess antagande kanske för lång tid undanskjuta möjligheten att genomföra den viktiga förändring, för hvilken denna kammare vid mer än ett tillfälle uttalat sympatier och som skulle bestå i öfverlemnandet af delaktigket i bankens förvaltning, åt Kongl. Maj:t.

På dessa skäl kan jag icke rösta för förslaget. Men jag har ytterligare ett skäl, som synes mig vara af ej ringa betydelse.

Enligt nu gällande bestämmelser är det ett åliggande för lagtima Riksdag att välja fullmäktige, men dessa bestämmelser innebära icke något hinder för urtima Riksdag att verkställa sådant val. Nu kan man lätt tänka sig, att urtima Riksdag sammankallas just med anledning af oregelbundenheter i bankens eller riksgäldskontorets förvaltning; men då böra vi också akta oss för att antaga lagbestämmelser, som borttaga möjligheten att vid sådan riksdag verkställa omval af dessa verks styrelser. I det nu föreliggande förslaget heter det, att Riksdagen skall välja fullmäktige, och att dessa skola väljas å lagtima riksdag. Dermed är också sagdt, att de icke kunna väljas vid urtima, och detta synes mig ensamt vara ett afgörande skäl mot förslaget, med afseende å hvilket jag, på de skäl jag anført, beder att värdeamt få yrka afslag.

Herr Stråle: Det lärer väl knappast af någon bestridas, att kontinuitet i en styrelse är af stor betydelse, och i bolagsordningar har man allmänt tillämpat denna åsigt; men, om någonsin det påståendet haft synnerlig vikt, så är det i fråga om styrelsen för Riksdagens begge penningverk, särskildt hvad riksbanken angår, ty valet till denna är väl ändå antagligen det viktigaste val, Riksdagen under normala förhållanden har att verkställa. Såsom skäl för detta påstående kunde vara mycket att säga; jag vill dock endast återropa den svårighet, som för närvarande förefinnes, att vid val af fullmäktige finna fullt lämpliga personer; dessa hafva till äfventyrs redan en omfattande verksamhet och väl aflönad ställning och tveka därför att

åtaga sig det viktiga och ansvarsfulla kall, som medföljer fullmäktigeskapet. En sådan person inser mer än väl, att han äfventyrar att, om han rubbar sin närvarande ställning, han efter ett års förlopp kan mista det nya uppdraget. Erfarenheten visar också, mine herrar, att lämpliga personer hafva tvekat. Man invänder — och det kan låta som ett skäl — att om man vid valet kan sätta alla, både ordförande och ledamöter i penningverken på omlottning, äfven de fullmäktige, hvilka valmännen eljest ville omvälja, skulle det vara större chance att förekomma val af en eller annan föreslagen person, som den ena hälften af valmännen icke ville acceptera, än om valet icke omfattade mer än två fullmäktige. Jag har i många år haft förtroendet af kammaren att vara valman, och det vore visserligen lockande att tala något om åtskilliga interiörer vid flera af de val, i hvilka jag deltagit, men jag skall endast tillåta mig säga, att frågan om att sätta alla ledamöter på omlottning har varit före, om på fullt allvar eller endast såsom hotelse vågar jag icke säga, men frågan har dock varit väckt. Skall man behöfva utsätta sig för ett sådant äfventyr, om man kan undvika det? Och otänkbar är icke den antydda faran. Oafsedt partistrider kan man tänka sig, att landet tyvärr befinner sig i en särskildt svår ekonomisk ställning, att den ena hälften af Riksdagen uppfattar förhållandena pessimistiskt och vill hafva en strypning i affärerna, den andra hälften vill det icke. Då kan det komma att bero på lotten, hvilkendera meningen som skall göra sig gällande. Jag tror, i motsats mot den siste ärade talaren, att detta är en mycket stor fara. Det är väl sant, att vid val af endast två ledamöter kan till äfventyrs lottning lättare komma i fråga. Jag medgifver detta. Nå väl, jag antager, att lottning verkligen kommer att ega rum. Hvad blifver följden deraf? Det kan för den tappande parten vara ledsamt nog, men hvar är faran? Bankstyrelsens pluralitet sitter kvar, och ett efter den ena riksdagshälftens mening olämpligt val har ingen afgjord verkan! Denna fara måtte väl således i jemförelse med den fara jag nämnde vara liten.

Efter långa förberedelser, många tal och många betänkanden har man nu äntligen fått ett förslag, som synes mig, åtminstone så mycket ske kan, jäfva de inpass, man gjort mot de nuvarande förhållandena. Ty den fråga, som den senaste talaren nämnde, om inrymmande åt Konungen af delaktighet i förvaltningen af Riksdagens begge penningverk, har många gånger varit på tal, men utan att röna framgång; och denna fråga föreligger ju ej till afgörande.

Hvad man skulle kunna önska, att vid urtima riksdag ombyte af riksbankens styrelse kunde ske, så är detta nog möjligt, men jag kan icke se, att de nuvarande stadgandena skulle hjälpa upp saken. Ut i nu gällande riksdagsordning står nemligen, att vid hvarje lagtima riksdag skall utses etc. Deraf måste följa, att valet skall ske vid lagtima riksdag och icke vid urtima. Jag tror således, att det skulle med allt skäl möta motstånd, om man vid urtima riksdag väckte fråga om ombildning af riksbankens styrelse. Jag tillåter mig alltså yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Förslag till grundlagsändring om val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.

(Forts.)

Förslag till grundlagsändring om val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.

(Forts.)

Herr Nyström, Carl: Argumentationen i detta ärende kan lyckligtvis inskränkas inom temligen trånga gränser. Hufvudsaken, hvarom vi alla äro ense, är, att funktionstiden för dessa förtroende-män måste vara *längre än ett år*. Hvar och en har klart för sig, att man icke kan få lämpliga personer med en ettårig omsättning. Den, som talat med de nuvarande tjänstemännen i riksbanken och riksgäldskontoret, har nog fått höra af dem, att den omständigheten, att de skola sitta på ett års uppsägning, gör det för dem totalt omöjligt att på det sätt, som de anse nödvändigt, sköta vederbörande tvenne verk och ombesörja nödiga reformer inom desamma. Derom bör man således kunna enas, att en omsättningstid af minst 3 år måste det vara. Återstå således de punkter, om hvilka olika meningar kunna finnas. Invändningarna rigta sig först och främst mot den s. k. cirkulationen, d. v. s. ombyte af två per år i stället för ombyte på en gång af alla. De, som nu vilja hålla på de tre åren med ombyte af hela uppsättningen på en gång, hafva menat, att man derigenom skulle komma ifrån de värsta olägenheterna, men de hafva glömt, att om också krisen återkommer icke en gång om året utan en gång hvar tredje år, kommer den så mycket starkare, ty då gäller det tre års arvode, och stora ansträngningar skola då göras för att vinna dessa så eftersökta platser i riksbanken och riksgäldskontoret. Då kommer krisen med samlad kraft och skall kanske bära i sitt sköte mycket märkliga öfverraskningar, och det är just detta man vill till hvad pris som helst förekomma, eller att hela uppsättningen af riksbanks- och riksgäldfullmäktige med ett enda slag omkastas. Denna, den svåraste faran, har man icke undanröjt, ty den återkommer hvar tredje år. Jag ber om ursäkt, att jag påminner om ett yttrande, som förekom vid en föregående diskussion i detta ärende. Under förra riksdagen tillät jag mig yttra, hvad jag nu ber att få upprepa: »att jag ej förstår att någon vill låta sakens nuvarande skick fortvara. Mig förefaller det såsom en af de största oegentligheterna i vårt statslif, att man skall lemna en möjlighet qvar, att — beroende på ett politiskt vindkast — utan någon öfvergångstid bankens styrelse kan halka öfver i nya händer och öfvertagas af nya styresmän, som icke hafva ens en timme för att taga kännedom om förhållandena, om bankens förbindelser, om dess kunder, dess affärsoutmer m. m.; att lemna qvar en så hotande fara för vårt lands ekonomi synes mig omöjligt, och har det anförda för oss varit bestämmande, då vi föreslagit cirkulation eller gradvis skeende återval. Faran begränsas, om man inskränker omvalen till två om året. Jag anser, att man kan vinna en helt annan kontinuitet och soliditet i riksbankens och riksgäldskontorets förvaltning, om ordföranden är fast tillsatt och ombytena af fullmäktige inskränkas till två om året, än om detta vådliga lottspelet i stor skala — lottningen om intet eller allt — skall kunna spelas hvar tredje år.» Man säger, att faran är uppkonstruerad och att den ej förekommer i verkligheten. Jag vädjar då till dem, som ega kännedom om de förhandlingar, som förefallit vid de sista årens val, om faran kan anses vara uppkonstruerad. Vi skola komma i håg, att det sker omval till Andra Kammaren hvar tredje år, och det kan hända, att man får majoriteten på en gång omkastad. Så hände år 1888.

Denna majoritet vill ha nya män och sätter hänsynslöst hela uppsättningen på lott, och detta icke blott som ett hot eller som en manöver, utan på fullt allvar. Men om det äfven är blott en manöver, ett hot, så ligger redan häri en påtryckning af högst odiös beskaffenhet och som har mycket ofördelaktigt inverkat på förhandlingarna vid tillsättandet af fullmäktige. Jag anser därför det vara så viktigt, att denna fara för en fullständig omkastning af fullmäktige undvikas, att till och med blotta hotet derom bör undanrödjas.

Dessutom kunna vi stödja oss på den omständigheten, att denna grundsats om cirkulation återfinnes i de båda kongl. förslagen. Den har af konstitutionsutskottet förordats, och den har af kammaren blifvit antagen gång på gång, nu senast då förslaget blef hvilande. Den är så litet en ny grundsats, att den tvärt om på detta sätt har anor sedan år 1886. Och herrarne veta ganska väl, att öfver allt bemödar man sig att söka betrygga styrelsers kontinuitet på liknande sätt, eller genom att låta medlemmarne så småningom aflösas för att alltid hafva kvar en stam erfarna män, som skola svara för affärs-coutymerna och utgöra den sammanbindande länken. Således detta är och förblir hufvudargumentet: att söka förekomma och fullständig omkastning eller hotet derom. Jag ber att få återkalla i minnet ett yttrande, som friherre Leijonhufvud fälde. Han påpekade mycket riktigt, att under upprörda tider, då kanske ett anlopp gjordes mot riksbanken, därför att man inbillade sig, att det var bankförvaltningens fel, att det kommit förvirring i penningförhållandena, ehuru i själfva verket orsaken varit en helt annan, uppstode lätt en opinionsstorm, som svepte bort hela uppsättningen och ersatte den med nya män utan en half timmes erfarenhet i dessa viktiga affärsförhållanden. Något betänkligare kan jag ej föreställa mig.

Nu säger man, och det har varit det egentliga argumentet emot oss, att om lottningen inskränkes till hvart tredje år, blefve den mindre farlig i själfva verket. Det är ganska svårt att säga, hvad som kan inträffa. Men jag vill framhålla, att hvad som är visst är, att en stor fara alltid är kvar, om möjlighet fins, att alla ombytas på en gång. Och det är ett misstag, att lottning skulle befordras, om den kan förekomma hvarje år blott om två. Jag tror, att det kommer att ske på annat sätt. Jag tror, att kamrarna skola helt fredligt dela dispositionen af platserna, en från Första och en från Andra Kammaren, såsom man förra året enade sig om att göra med supplementerna. Detta är det sannolika, och då närmar man sig genom praxis det förhållande, som kanske vore det förståndigaste, nemligen att hvardera kammaren satte till sin andel. Derigenom och endast derigenom förekommes *all* lottning. Om så går till, har man vunnit hvad man vill vinna.

Derefter har det anförts af herr Alin, att om man nu gör en sådan här ändring, har man uppskjutit den stora reform, som de fleste önska, nemligen regeringens medverkan i riksbankens styrelse. Men icke har man väl uppskjutit denna reform därför, att man redan nu skaffar en riksbankstyrelse, som är mindre utsatt för fura. Ingalunda!

Förslag till grundlagsändring om val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.
(Forts.)

Förslag till grundlagsändring om val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.

(Forts.)

Slutligen har anmärkts, att det fins inga bestämmelser om, huru det skall gå vid urtima riksdag. Jag ber då att få erinra, att detta är förut uppmärksammat, och att ett förslag derom en gång framlagts af herr Behm och mig. Man erinrade då om, att det var en så aflägsen möjlighet, att man ej ville ha grundlagen belamrad med en sådan eventualitet. Men om det befinner sig en nödvändighet, är det ju lätt att sedan införa en sådan bestämmelse. För ett sådant ändamål bör man dock ej äfventyra en reform, som nu kan utar dröjsmål vinnas. Andra Kammaren är för förslaget, och det innefattar en högst nödvändig ökning i tryggheten för riksbankens och riksgäldskontorets styrelser. Att nu förkasta det och tänka, att det skall vara lika gynsamma utsigter en annan gång, vore oklokt, ty nu fins möjligheten, men vid ett annat tillfälle är den oviss.

Herr Lithander: Jag vill endast anhålla att få yrka bifall till det nu föreliggande förslaget. Jag kan nemligen ej tillerkänna de skäl, som den förste ärade talaren anført deremot, den giltighet han sjelf synes vilja tillmäta dem. Det är enligt min uppfattning ett steg i den rätta riktningen, om man nu bifaller den ändring i 71 § riksdagsordningen, som det hvilande grundlagsförslaget afser. Det är visserligen ett ringa steg, men det är dock ganska viktigt att det tages; ty första vilkoret, om man vill undanrödja de olägenheter, af hvilka vår riksbank lider, torde vara att bereda kontinuitet åt dess styrelse. Utan en sådan trygghet tror jag ej, att en styrelse kan fungera såsom den bör och såsom det är af stor vikt att den gör. Enär det nu vid denna riksdag föreligger ett omfattande förslag om ändring i riksbankens system, torde det måhända vara lämpligast att till detsammias behandling uppskjuta hvad man kan hafva att i detalj säga om riksbankens förhållanden i öfrigt. Jag inskränker mig därför nu till att endast yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Alin: Jag skall be att få säga ett par ord med afseende på hvad den näst siste talaren yttrade angående min anmärkning mot förslaget, att det utesluter möjligheten för urtima Riksdag att välja riksbanks- och riksgäldsfullmäktige. Han upptog min anmärkning så, att han yttrade, att det har anmärkts, att i förslaget ej finnes någon bestämmelse om, huru det skall tillgå vid urtima riksdag. Detta vore väl litet sagdt om ett förslag, som är sådant, att det enligt sin ordalydelse stadgar, att valen ovilkorligen skola ske på lagtima riksdag. Deri skiljer det sig från nu gällande bestämmelser, i det att dessa bestämma, att lagtima Riksdag har till skyldighet att välja fullmäktige, men ej stadga, att den ensam har rätt dertill.

Herr Reuterswärd: Den förste ärade talaren har förnyat sitt yrkande om afslag på den grund han förut hufvudsakligen anført, nemligen att, om det otänkbara skulle inträffa att genom fullmäktiges i riksbanken eller riksgäldskontoret försorg sådana oegentligheter skulle inom dessa verk förekomma, att Kongl. Maj:t funne sig nödsakad att därför sammankalla urtima riksdag, skulle enligt hans förmenande Riksdagen vara magtlös gent emot dessa fullmäktige, därför

att det står i grundlagen, att dessa val skola ske vid lagtima riksdag. Jag kan deremot icke föreställa mig annat än att, om en urtima riksdag för sådant ändamål sammankallades, Riksdagen tillsammans med Kongl. Maj:t skulle kunna vidtaga sådana åtgärder, att oegentligheterna icke förvärrades eller förnyades under den tid, som förflöte mellan urtima riksdagen och nästa lagtima. Jag behöfver ej uppgifva några sådana åtgärder, som Riksdag och Kongl. Maj:t kunde vidtaga för att förekomma dylika oegentligheter. Att den gjorda anmärkningen, skulle lägga hinder i vägen för en reform så vigtig som denna, kan jag ej finna. Och detta är anledningen, hvarför jag yrkar bifall till förslaget.

Förslag till grundlagsändring om val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på antagande af det från riksdagen år 1893 hvilande förslaget om ändring af § 71 riksdagsordningen samt vidare på förkastande deraf; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Det från riksdagen år 1893 hvilande förslaget om ändring af § 74 regeringsformen.

Förslag till grundlagsändring i

Herr Alin: Då det förslag, som nu är före, på aftonen den 15 april förra året antogs såsom hvilande i denna kammare, var jag af illamående hindrad att här närvara. Jag har sedan tagit del af handlingarna rörande orsaken till, att det förhållande verkligen kunde inträffa, att en kongl. proposition, som var tillstyrkt af konstitutionsutskottet, efter några få minuters debatt, utbyttes mot ett förslag, som var formuleradt af en bland reservanterna i utskottet och som till sin lydelse betydligt skilde sig från det af Kongl. Maj:t framlagda och af konstitutionsutskottet förordade förslaget. Det var — det vill jag öppet säga — icke med synnerligen behagliga känslor jag tog del af handlingarna i målet, vare sig förhandlingarna i Andra Kammaren eller i Första. Men jag skall icke relatera förhållandet. Handlingarna äro tillgängliga för en hvar, som vill deraf taga kännedom.

fråga om anskaffande af förnödenheter åt krigsmagten.

Nu är saken den, att här föreligger det förslag, som sålunda antagits såsom hvilande, och det anses vara ur vissa synpunkter synnerligen viktigt, att detta förslag verkligen blir Riksdagens beslut. Jag har i följd deraf gjort mig all möjlig möda för att sorgfälligt öfverväga och granska de uttryck i detta förslag, som egentligen väckt betänkligheter mot dess antagande. Mina betänkligheter hafva visserligen ej föranledts deraf, att det i förslaget blifvit insatt, att beslutet om härens ställande på krigsfot skall vara fattadt af Konungen i statsrådet, ej heller deraf, att det bestämmes, att detta skall ske först efter utfärdande af riksdagskallelse, utan det är ett par andra uttryck, som väckt mina betänkligheter, nemligen orden: . . . rikets krigsmagt eller någon del deraf ställes på krigsfot, vare sig för upprätthållande af rikets neutralitet, derest den, vid krig mellan främmande magter, af någon bland de krigförande skulle hotas eller

Förslag till grundlagsändring i fråga om anskaffande af förnödenheter åt krigsmagten.
(Forts.)

kränkas»... Det anmärktes i Andra Kammaren, att man härigenom hindrade neutralitetsmobilisering att företagas, innan krig verkligen var uppkommet, och denna anmärkning vann godkännande äfven af chefen för landtförsvarsdepartementet, ehuru han tillika yttrade, att han fann det nuvarande förhållandet vara sådant, att han skulle vara villig att framför bibehållandet deraf taga hvilket af de föreliggande förslagen som helst. En anmärkning, som blifvit framställd från det håll, hvarifrån denna anmärkning kom — en högre militär — och som vunnit understöd af chefen för landtförsvarsdepartementet, är väl värd att beakta. Det har emellertid, vid den granskning jag för mig sjelf anställt af ordalagen, förefallit mig, som om anmärkningen dock ej skulle vara alldeles så betydelsefull som den i Andra Kammaren framhölls vara. Jag tror nemligen, att man bör fästa noggrann uppmärksamhet dervid, att orden »derest den, vid krig mellan främmande magter, af någon bland de krigförande skulle hotas eller kränkas» närmast hänföra sig till orden »för upprätthållande af rikets neutralitet» och icke till satsen »rikets krigsmagt eller någon del deraf ställes på krigsfot».

Vidare har jag fäst mig vid en annan anmärkning, nemligen insättandet af orden »för afvärjande af ett befaradt eller börjadt angrepp» i stället för det uttryck, som fans i det kongl. förslaget. Och jag kan ej neka, att betänkligheterna med afseende på detta uttryck för mig varit större än med afseende på det nyssnämnda. Jag kan emellertid ej underlåta att framhålla, att här står ordet »angrepp», det står ej »anfall», ännu mindre »infall». Det står »angrepp». Men angrepp kan vara rigtadt ej blott mot rikets område, utan äfven mot dess intressen och rättigheter.

Under sådana förhållanden ansér jag mig kunna finna mig i förslaget, sådant det nu är formuleradt, och skall ej motsätta mig dess antagande.

Friherre Klinckowström: Då herr Alin icke motsatt sig förslagens antagande, afstår jag från ordet.

Efter härmed slutad öfverläggning antog kammaren det från riksdagen år 1893 hvilande förslaget om ändring af § 74 regeringsformen.

Förslag till grundlagsändringar, åsyftande riksdagarnes tidigare afslutning.

Det från riksdagen år 1893 hvilande förslaget om ändring af § 49 regeringsformen samt §§ 2, 10, 20, 32, 33, 34, 37 och 45 riksdagsordningen.

Herr statsrådet friherre von Essen: Då dessa förslag till grundlagsändringar behandlades vid förra riksdagen tillät jag mig för kammaren framhålla de olägenheter, som jag fann skola uppstå derigenom, att Riksdagen skulle antaga till hvilande det förslag till ändring af 49 § regeringsformen, hvilket nu föreligger, och der det, bland annat, står: »skolande Riksdagen i kraft af denna grundlag sammankomma till lagtima möte hvarje år den 8 januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen derefter», äfvensom af 2 § riksdagsord-

ningen, der samma sak förekommer fast med andra ord: »Lagtima Riksdag skall, i kraft af rikets regeringsform och utan särskild kallelse, sammanträda hvarje år den 8 januari eller, om helgdag då inträffar, dagen derefter.» Det var mot de sålunda föreslagna grundlagsändringarne jag tillät mig uttala mina betänkligheter, likasom jag ej kan underlåta att äfven i dag å nyo framhålla desamma. Och det sker under den förutsättning, att Riksdagen önskar få sig förelagdt ett förslag till budget så beskaffadt, att det i hufvudsak kan af Riksdagen antagas; ty ej är det väl med god ordning öfverensstämmande, att Kongl. Maj:t förelägger Riksdagen en budget, som ej till åtminstone största delen är grundad på så noggranna beräkningar som möjligt. För budgetens uppgörande måste man taga hänsyn till två viktiga faktorer. Först och främst skall inkomstberäkningen uppgöras för det år, för hvilket man ämnar uppgöra budgeten. Jag vill icke säga, att det ej är för de flesta inkomstitlarna möjligt att grunda dessa beräkningar på det föregående årets afkastning inom de olika områdena äfvensom använda den kända afkastningen under de senast förflutna elfva månaderna af det sista året. Naturligt är att man kan föreskrifva statskontoret, som nu har att öfverlemnna dessa uppgifter den 15 december, att något tidigare aflemnna desamma, äfvensom att statskontoret jemväl kan göra detta. Embetsverken nödgas då också något tidigare inkomma med sina beräkningar. Men det är likaså naturligt, att om man kommer in något längre i december, kan man göra säkrare och fastare beräkningar för det då löpande årets elfva månader äfvensom pålitligare beräkningar för den då löpande december månad. En månad måste väl anses behöflig för de olika departementena och slutligen för finansdepartementet för uppgörande af statsregleringen. Låtom oss emellertid antaga att det låter sig göra, ehuru uppgifterna ej blifva fullt så tillförlitliga som eljest — att de kunna framskaffas något tidigare. Då är likväl att märka en inkomstitel af synnerlig vikt, nemligen bankovinsten, helst sedan Riksdagen numera funnit skäligt att öfverlemnna hela bankovinsten till statsverket. Uppgiften om bankovinsten har hittills lemnats omkring den 8 eller 9 januari, och fullmäktige hafva ansett att denna uppgift skulle kunna approximativt lemnas 4 eller 5 dagar tidigare, men, för att få den exakt, ej tidigare än någon af de först nämnda dagarna, och skulle man begära att få den före årets början kan skilnaden blifva ganska afsevärd, och härvid tillåter jag mig erinra kammaren huru ofantligt bankovinsten vexlar, den har kunnat vexla ända till 1,100,000 kronor. Skilnaden emellan 1889 och 1890 utgjorde 3 à 400,000 kronor. Det är hvad differensen kan utgöra under olika år, och hvad angår den för 1893 lemnade uppgiften, hvilken erhöles den 8 januari, så är här en skilnad mot föregående år af 320,000 kronor mot 1892. Jag hade verkligen beräknat att bankovinsten skulle uppgå till samma belopp för 1893 som för 1892 och utgick från den synpunkten, så att först den 8 januari, när den öfverraskande nyheten erhöles, fick man kasta om åtskilligt i budgeten. Skall Riksdagen nu begynna tidigare, så blir också denna uppgift så mycket osäkrare.

Förslag till grundlagsändringar, äsyftande riksdagarnes tidigare afslutning.

(Forts.)

Förslag till
grundlags-
ändringar,
äsyftande
riksdagarnes
tidigare
afslutning.
(Forts.)

En annan faktor af synnerligen stor vikt vid budgetens uppgörande är att söka utreda, huru det lopande årets utfall gestaltat sig. Hvar och en känner till, huru våra förslagsanslag öfverskridits i följd deraf, att de hittills varit för otillräckligt tilltagna. Man har sökt öka dem, men ändock hafva de öfverskridits med, såsom förhållandet varit vissa år, circa 3 millioner. Det är godt om man några dagar in på det nya året kan få veta angående de vanliga förslagsanlagen, huru det gestaltar sig i afseende på dessas öfverskridande, och det spelar en viktig rôle med hänsyn till nödvändigheten af att ersätta den brist, som uppkommit, och Riksdagen vill att en sådan brist skall i budgeten upptagas och ersättas. Jag kan upplysa kammaren derom — hvilket dessutom återfinnes i statsrådsprotokollet — att sedan Riksgäldskontoret å tid som vederborde den 8 januari uppgifvit sin ställning och sitt behof, erhöj jag den för mig ytterst oväntade och tillika obehagliga nyheten att förslagsanlagen hade öfverskridits med 800,000 kronor. Man måste alltså i en hast draga ihop budgeten och verkställa häraf föranledda förändringar. Det spelade om ej mindre än en skilnad i bankovinsten på 320,000 kronor och en ökning i förslagsanlagen på 800,000 kronor, eller tillsammans 1,120,000 kronor. Sådana rubbningar i en budget, hvilken man ansett färdig, är ej då lätt att reglera, i synnerhet som det icke kan ske genom några förändringar inom finansdepartementet utan reagerar på samtliga de olika departementenas anslagsbehof, och för att åstadkomma förändringar i redan uppgjorda utgiftsstatser erfordras äfven olika uppställningar, olika, att jag så må säga, resonementer till statsrådsprotokollet, hvilket allt ej kan göras på ett ögonblick. Detta är svårigheten. Men dermed har jag ej sagt att det är *omöjligt* att genomföra det föreliggande förslaget. Det uppstår blott det ledsamma förhållandet, att Kongl. Maj:t får lägga fram en budget, som ej är fullt tillförlitlig. Det kan, föreställer jag mig, ej vara fördelaktigt för någondera af statsmagtterna att få en sådan lös budget uppgjord.

Jag har ansett mig skyldig fästa kammarens uppmärksamhet på dessa förhållanden, ehuru jag gör det rätt ovilligt, alldenstund det finnes åtskilliga förändringar inom dessa förslag, hvilka jag gerna skulle vilja ansluta mig till. Men då dessa falla samtidigt med att det nu ifrågavarande förslaget faller, så underkastar jag mig det.

Slutligen anser jag mig böra erinra kammaren om något, som ytterligare torde försvara saken, nemligen den bestämmelse som är föreslagen i 34 § riksdagsordningen, som visserligen i och för sig är god och som jag derfor gerna skulle se antagen, men som vid tillämpningen af den sak som nu föreslås i afseende på riksdagens börjande den 8 januari ökar i väsentlig grad de svårigheter som härfor möta. Denna bestämmelse lyder sålunda: »Konungen låter offentligen kungöra den af honom för riksdags öppnande bestämda tid, som ej må utsättas senare än å *andra* söckendagen efter riksdags början.» Deremot står det nu »på *femte* söckendagen». Det innebär att den kongl. propositionen skall vara aflemnad andra dagen efter riksdagens öppnande, hvilket af förut angifna skäl ytterligare inskränker tiden för budgetens uppgörande.

Herr Törnebladh: Med anledning deraf att bankovinsten, för öfrigt ganska naturligt, blifvit berörd vid denna frågas behandling, ber jag få fästa uppmärksamheten på att de betydliga skiljaktigheter som anmärkts på ungefär en million hänföra sig egentligen blott till ett enda år och föranledts genom en alldeles särskild omständighet, nemligen då uppkommen vinst genom försäljning af obligationer. Detta måste emellertid betraktas såsom ett undantag. För öfrigt har vinsten icke vexlat så mycket, men anledningen till att den i år är mindre än i fjol är att söka i den åtgärd, som fullmäktige vidtog i december, att nemligen låta en mängd fordringar föras inom linien med afseende på hvad som uttalades vid förra riksdagen samt på möjligheten af att bankovinsten kunde helt och hållet gå ifrån bankens rörelse. Denna åtgärd föranledde en minskning i bankovinsten af 2 à 300,000 kronor mot året förut, och detta kunde man klart förutse redan i december månad; men påtagligt är, såsom herr finansministern med stöd af bankofullmäktiges uttalande erinrat, att en approximativ uträkning i december, ej grundad på exakta siffror, lätteligen kan skilja sig på stora belopp från den, som med force-rande af arbetet möjligen kan åstadkommas den 5 eller 6 januari och som då är grundad på rapporter från så väl hufvudkontoret som ock alla de särskilda afdelningskontoren, om äfven dessa rapporter ej hunnit fullständigt kontrolleras. Det kan sålunda uppstå en ganska väsentlig skilnad om bankovinsten kommer att beräknas sådan man tänkt sig den under december månad och sådan densamma framträder omkring den 5 eller 6 januari, och jag inser mycket väl att vid upp-rättandet af budgeten det blir synnerligen svårt att stödja sig på en så osäker beräkning som uppgiften i december. Att vid sådant för-hållande ganska stora betänkligheter skola möta mot den föreslagna grundlagsförändringen synes mig helt naturligt, och jag tviflar på att den är af så stor vikt, att fördelarna af densamma skulle kunna upp-väga de stora olägenheter, som vi här hafva hört framhållas af chefen för finansdepartementet. Men en annan åtgärd, som möjligen skulle kunna vidtagas i ändamål att förkorta riksdagsarbetet eller rättare till förkortande af tiden för Riksdagens sammanvaro, vore att redu-cera tiden för påskferierna. Dessa hafva de senare åren plägat räcka i halfannan vecka till fjorton dagar, och jag tror att om dessa för-kortades, man då skulle kunna vinna lika mycket eller mer utan att äfventyra de svårigheter som här framhållits.

Jag är således mycket betänksam i afseende på den föreslagna grundlagsförändringens nytta, likasom jag ej heller är alldeles öfver-tygad om att den är af behofvet oundgängligen påkallad. Det finnes i den mycket, som är lätt att verkställa, men då bestämmelserna i förslaget utgöra ett helt, kan man icke skilja de delar, som äro i alla händelser antagliga, från den punkt, om hvilken man måste vara tveksam.

Herr vice talmannen: Jag fattar väl den tanke, som föran-ledt det nu föreliggande förslaget: en önskan att riksdagsarbetet måtte kunna slutas tidigare i maj månad, än hvad nu är fallet. För många af Riksdagens ledamöter är det af stort intresse att kunna tidigare

Förslag till grundlags-ändringar, åsuyftande riksdagarnes tidigare avslutning.
(Forts.)

Förslag till grundslagsändringar, åsyftande riksdagarnes tidigare afslutning.
(Forts.)

återvända från riksdagsgöromålen till arbetet i hemmet. Men, mina herrar, jag undrar mycket om ej denna fördel i väsentlig mån motverkas af olägenheterna utaf att börja riksdagen så tidigt som den 8 januari. En hvar, som har kommunala bestyr, känner noggsamt huru i början af året en mängd ärenden förekomma till behandling. En hvar, som måste lemna sitt hem för flera månader, vet att han dessförinnan nödgas vidtaga åtgärder för skötseln och vården af sin egendom och sina affärer under den tid, då han ej är i tillfälle att i följd af sitt uppehåll vid Riksdagen kunna följa dessa på nära håll. Hvar och en, som har förmynderskap om hand vet att redogörelserna därför skola aflemnas vid denna tid o. s. v. Men då dertill kommer, att de anspråk, som ställas på regeringen att få färdig den kongl. propositionen å den tid som härefter, derest förslaget vinner Riksdagens bifall, skulle blifva nödvändig, äro så stora, att jag ej tror, att man kan förvänta att detta uppdrag kan utföras utan att må hända någon gång man skulle komma att finna att den kongl. propositionen bure prägel af den brådska, hvarmed den måst framdrivas. Det är visserligen sant, att man tidigt nog kan göra upp stora delar af statsverkspropositionen, men den låter sig ej sammanföras och avslutas förr än in på det nya året sedan alla uppgifter kommit in till Kongl. Maj:t. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har nyss meddelat kammaren om en uppgift, som ingick först den 8 januari, nemligen derom att bankovinsten stälde sig 321,000 kronor lägre än året förut, och att riksgäldskontoret behöfde 800,000 kronor att fylla brist i dess budget, hvilket naturligtvis vållade en förändring i hela budgeten.

Två ting sammanfalla nu enligt det föreliggande förslaget: det ena att riksdagen skall begynna den 8 januari, det andra att riksdagens öppnande på rikssalen ej må utsättas senare än å andra söckendagen derefter, då deremot de lagstadda tiderna för närvarande äro respektive den 15 januari och *femte* söckendagen derefter. Det är tio dagar som sålunda kongl. propositionen måste ovilkorligen vara tidigare färdig. Då jag tror att vi litet hvar hafva oss bekant den forcering af arbetena, hvilken redan nu eger rum för att få den kongl. propositionen färdig å rätt tid, tror jag att en hvar skall finna, att de anspråk som här skulle ställas på regeringen äro väl höga och ingalunda motsvaras af de fördelar man åsyftar att vinna. Ser jag nu närmare på dessa fördelar är det naturligt, att om riksdagen började den 8 januari, eller sju dagar tidigare än nu är stadgadt, så i fall jag derjemte reducerar de dagar, som Kongl. Maj:t har på sig innan riksdagen öppnas på rikssalen från 5 till 2, är det temligen antagligt att Kongl. Maj:t kommer att begagna sig af dessa två dagar. Om jag ser efter huru förhållandet varit under den gångna tiden, finner jag, att, med undantag blott af två gånger, riksdagen, sedan det nya statsskicket infördes, öppnats å rikssalen dagen efter uppropet i kamrarne. Om man enligt det nu framlagda förslaget skall vara uppe den 8 januari, men riksdagen öppnas å rikssalen först den 10 januari, så blir derigenom en dag försild af de sju man velat vinna. Men jag fruktar att vinsten ej ens blir de återstående 6. Jag tror att genom det tidigare öfverlemnandet af statsverkspropositionen antalet af senare inkom-

mande kongl. propositioner komma att ökas, och min erfarenhet är att det är just dessa, som väsentligt bidraga till att försena riksdagens avslutande. Således torde här ytterligare en reducering böra ega rum.

Ser jag nu på de öfriga förslagen, de mindre förslagen, om jag så får uttrycka mig, kan naturligtvis icke den form för talmännens utseende som föreslagits det allra minsta påskynda riksdagsarbetet. Om talmännen möta kamrarne kl. 11 eller kl. 1 *samma dag* kan det omöjliga verka på riksdagens arbetstid.

Vidare har föreslagits att förkorta den tid, inom hvilken utskotten skola väljas, från 8 till 6 dagar. Granskar jag då förhållandet sådant det varit under det nya statskicket, så hafva dessa val i allmänhet försiggått på 6:te eller 5:te dagen — endast en enda gång på 7:de dagen. Den Riksdagen medgifna latituden har således i allmänhet ej anlåtats i vidsträcktare mån, än hvad här föreslagits, och en förändring i detta afseende vore endast att i grundlagen intaga hvad som nu är gällande praxis, men kan deremot ej verka till något tidigare avslutande af riksdagen.

Vidare har föreslagits att utskotten skola sammanträda inom två dagar från den, då de blifvit utsedda. Längre tid åtgick visserligen härför under de första åren af det nya statskicket, men, om jag ej misstager mig, hafva från och med år 1872 till den dag som är utskotten alltid sammanträdt dagen efter valet, så vida detta ej egt rum å lördag, i hvilken händelse utskotten sammanträdt först på måndagen. Någoting nytt, egnadt att påskynda riksdagens avslutande, ligger således icke heller häri. Afven i detta fall blefve det endast att lagstadga hvad som hos Riksdagen redan utbildat sig till coutume.

Jag tror alltså för min del att hvad man vill vinna genom att bestämma en tidigare dag för riksdagens början i ej ringa mån motväges af de dermed förknippade olägenheter. Jag tror, att den vinst i dagar man åsyftar ej skulle ernås, utan att man komme att under Riksdagens lopp förlora flera af dessa dagar.

Finnes det då icke något annat sätt, hvarpå ändamålet kan vinnas? Jo, det finnes ett par sätt, hvilka skulle kunna leda till ett tidigare avslutande af riksdagen; det ena beror ej af Riksdagen, det andra deremot uteslutande af Riksdagen sjelf. Det ena är, att kongl. propositioner ej komma till Riksdagen långt fram under dess sammanvaro, ty, såsom jag nyss nämnde, min erfarenhet är att just dessa sent inkomna propositioner inverka mycket störande på riksdagsarbetet. Ett utskott eller en afdelning kan vara fullt beredt att taga emot ett förslag om det kommer tidigare in, men när det kommer mot tiden för riksdagens avslutande, kommer det oftast att föranleda en stark forcering af arbetet samt bidrager väsentligt till att försena riksdagens avslutande.

Det andra sättet — det som beror helt och hållet på Riksdagen sjelf och som efter min uppfattning skulle verka mycket mer än denna framflyttning af 7 dagar — vore att begränsa påskferierna, men ej endast en begränsning af tiden derför, utan att man såge till att kamrarne verkligen vore samlade under den tid, hvilken ej är anslagen till ferierna. Ty nu ställer sig arbetet så, att hvarje utskott

Förslag till grundlagsändringar, åsyftande riksdagarnes tidigare avslutning.
(Forts.)

Förslag till grundlagsändringar, äsyftande riksdagarnes tidigare afslutning.

(Forts.)

noga vakar öfver, att ej något ärende af större betydighet skall komma in till kamrarna så, att det kan komma att afgöras af en ringa minoritet, och det har hänt mer än en gång att utskott fått stanna af med sitt arbete, emedan för många af dess ledamöter afrest för de stundande påskferierna. Der, tror jag, ligger korrektivet. Om Riksdagen begränsade tiden för påskferierna och vore samlad till denna tid, skulle riksdagen också kunna tidigare afslutas. Men att välja den nu föreslagna utvägen och ställa anspråk på regeringen af den utsträckning man här gjort — det kan jag för min del icke vara med om, och jag hoppas och tror, att kammaren icke heller skall vara med derom. Jag tror, att kammaren ej skulle vilja ställa fordringar på regeringen, som denna endast med största svårighet skulle möjligen kunna fylla och framtinga den viktiga statsregleringspropositionen n:o 1 under ett så forceradt arbete, att den måhända mer än en gång skulle bära vittne derom.

Jag yrkar afslag.

Herr Anderson, Albert: Det har i tidningarne meddelats, att statskontoret skulle uti ett af chefen för finansdepartementet infor-dradt utlatande hafva förklarats, att ur statsregleringens synpunkt ej något hinder funnes för riksdagens börjande den 8 januari. Denna uppgift är dock ej exakt. Statskontoret har förklarats sig kunna afgifva förslagsberäkningen, hvilken enligt instruktionen nu skall aflemnas den 15 december, tidigare, t. ex. den 8 december under den förutsättning, att de uppgifter statskontoret behöfver för att kunna afgifva denna förslagsberäkning komma statskontoret i tid till handa, men hittills hafva alltid uppgifterna rörande tullmedlen för november månad af det löpande året kommit statskontoret tillhanda först den 10 december. Ungefärligen enahanda är förhållandet med uppgifterna om bränvinstillverkningsskatten och hvitbetssockertillverknings-skatten, hvilka båda äro rätt betydliga. Dessa uppgifter erhållas vanligen den 6 december. Om dessa jemte flera andra uppgifter kunde komma statskontoret tillhanda omkring den 3 december, blefve statskontoret i tillfälle afgifva förslagsberäkningen redan den 8 december.

Man kan ju tänka sig en annan utväg, nemligen den, att man uraktläte taga novemberuppbörden i betraktande, men det vill synas mig som om konstitutionsutskottet uti sitt utlatande vid förra riksdagen ansett det angeläget, att äfven november månads inkomster tagas i beräkning. Jag delar fullständigt denna uppfattning. Konstitutionsutskottet säger i detta utlatande: »det torde vara angeläget att för beräkningen af ett kommande års stat kunna lägga till grund erfarenheten från den närmast förlutna tiden».

Den förslagsberäkning statskontoret afgifver i december afser icke statsregleringen för nästföljande år utan för året derpå. Alltså afsåg den förslagsberäkning statskontoret afgaf i december 1893 staten för 1895. Enahanda är förhållandet med den förslagsberäkning som riksgäldskontoret afgifver i december månad. Den afser ej staten för nästföljande år utan för året näst derefter. Således afsåg den beräkning riksgäldskontoret afgaf sistlidne december dess inkomster och utgifter för 1895. Det kan hända mycket under mellantiden

från förslagsberäkningens afgifvande och till dess sjelfva staten skall tillämpas, och det kan ju lätt inträffa, att det uppstår skiljaktigheter. Hittills har ju alltid vid Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof bifogats en approximativ uppgift om utfallet af statsregleringen under det senast förflutna året. Genom särskilda åtgärder från tullstyrelsen har man lyckats få in uppgifter om tullinkomsterna i god tid, hvaremot uppgifterna angående bränvinstillverkningskatten och hvitbetssockertillverkningskatten i allmänhet ej hunnit inkomma förr än den 5 eller 6 januari, och hvad riksgäldskontoret angår, så har jag kännedom om, att detta verk ej är i stånd att lemna uppgift om resultatet af det föregående årets förvaltning förr än den 5 eller 6 januari. Det är påtagligt att, om dessa uppgifter ej äro tillgängliga, är det omöjligt att i statsverkspropositionen lemna någon fullständig redogörelse för det nästföregående årets ställning. Är det så, att det blir öfverskott i statskassan, ligger ej så stor vikt å nämnda förhållande, men är det deremot någon brist, så är det nödvändigt att man får reda derpå.

Konstitutionsutskottet har vidare i 34 § riksdagsordningen föreslagit den förändring, att riksdagen skulle öppnas andra söckendagen efter dess början. Jag har sett efter huru förhållandet varit ända från och med år 1867 och dervid funnit att vid 16 riksdagar har statsverkspropositionen aflemnats redan å andra söckendagen, vid 9 å tredje söckendagen och vid 3 riksdagar å fjerde söckendagen efter riksdagens början, och jag har ej sport några klagomål öfver att tiden för densammas aflemnande på något sätt utdragits, utan den har alltid aflemnats så fort som möjligt; men den uppgift jag nyss lemnat visar, att det stundom kan förefinnas ett verkligt behof att, äfven om riksdagen börjar den 15 januari, hafva något längre anstånd med öfverlemnandet af den kongl. propositionen, än den utskottet här föreslagit.

Jag kan förstå de skäl som betinga att man vill börja riksdagen tidigare för att kunna avsluta den tidigare, men man måste taga i betraktande, på sätt herr finansministern och herr vice talmannen redan framhållit, huru redan nu det arbete, som under december och januari månader inom departementena utföres, är i hög grad ansträngande — bågen är verkligen ganska hårdt spänd, det gäller att se till att man ej spänner den så att den brister.

Jag anhåller att få yrka afslag.

Herr Nyström, Carl: På de skäl, som hafva gjort mig till reservant inom konstitutionsutskottet, och som jag hade tillfälle att för lidet år till protokollet anföra, får jag vördsamt yrka afslag å konstitutionsutskottets förslag.

Herr Samzelius: Jag hade tillfälle för lidet år att ganska vidlyftigt anföra de skäl, som tala mot antagande af föreliggande förslag, och jag skall icke trötta med att upprepa desamma. Då emellertid grundlagsförslaget då blef antaget att hvila, var det icke på grund af sakliga skäl, som anfördes för reformen, utan, såsom det synes mig, af aktning och förtroende, som kammaren hyste såväl för sin

Förslag till grundlagsändringar, äsyftande riksdagarnes tidigare afslutning.

(Forts.)

verkliga ålderspresident, hvilken i dag ty värr icke är närvarande, utan tjettråd vid sjuksängen, som ock för vår, om jag så får säga, tjenstförrättande ålderspresident, hvilken äfven talade för förslaget. Men med all aktning för dessa män tror jag dock, att de speciella studier, som erfordras för bedömande af denna fråga, hafva de icke varit i tillfälle att förvärfva sig. Man har sagt, att, när riksdagen förr i tiden kunde börja redan i oktober månad, hvarför skulle den icke nu kunna börja den 8 januari. Det är dock en väsentlig skilnad emellan, huru statsregleringen då verkställes, och huru den nu måste ske. Vid den tiden tog man nemligen icke någon hänsyn till, om det blef öfverskott eller brist på förslagsanslagen, utan blef det brist, fick riksgäldskontoret ersätta denna, och blef det öfverskott, levererades det till riksgäldskontoret; det ingick icke i statsregleringen. Nu skola öfverskott och brist i förslagsanslagen tagas i betraktande vid statsregleringen, och för det ändamålet är det nödvändigt att känna dem så nära som möjligt före Riksdagens början. Man kan ju föreställa sig, att det vore ett odisponibelt öfverskott på t. ex. två milloner, som skulle tagas i användande vid statsregleringen. Chefen för kongl. finansdepartementet gör upp sin kalkyl, tager dessa två millioner såsom disponibel tillgång för statsregleringen och beräknar, att staten skall gå ihop på denna grund. Sedan öfverraskas han af att finna, att dessa två millioner gå åt att betäcka den brist, som uppkommit för nästföregående år. Det är en öfverraskning, som kan inträffa mer än en gång, och som också nyligen har inträffat. Det har uppgifvits, att riksgäldskontoret skulle hafva beräknat sina utgifter origtigt, och att derigenom uppstått en brist på 800,000 kronor. Så var dock icke förhållandet, ty den reglering, som gälde år 1893, beräknades af 1892 års Riksdag, och då kände man ännu icke de upplåningar, som kommo att ske bland annat för kassaförstärkningen. Statskontoret behöfde åtta millioner i kassaförstärkning, de fingo upplånas, men de löpte med ränta, och det var en utgift, som man icke beräknat. Vidare var det ett anslag för telefonväsendet, som lemnades 1893, men något anslag till ränta å det härför upptagna lånet lemnade man icke. Slutligen och för det tredje antog man att jernvägsbolagen behörigen skulle inbetala sina för året förfallande annuiteter, men efter hvad riksgäldskontorets berättelse för året utvisar, stå åtskilliga af dem på rest för ganska betydliga belopp. Det var omöjligt för fullmäktige att på förhand ens ana allt detta. Först efter årets slut visar det sig. Och det var med största möda som uppgiften kunde lemnas finansministern så tidigt som nu skedde eller den 8 januari. Arbetet måste forceras så, att till och med en tjänsteman sjuknade af öfveransträngning.

En vigtig faktor är vidare *bankovinsten*. Efter hvad nyss blifvit upplyst, kan den icke annat än mycket approximativt bestämmas före den tid, då uppgiften derom nu lemnas. Jag vill härjemte, med afseende å riksgäldskontorets ställning, betona, att fullmäktige icke gjorde sig skyldige till något förbiseende, då de i sin berättelse till Riksdagen icke omförmälte den förefintliga bristen, ty denna var då ännu icke ens tillnärmelsevis känd och kunde icke vara det.

De öfriga förslag, som stå i sammanhang med det nu berörda,

äro verkligen så oskyldiga, att jag ej vet, hvartill de skola tjena. Hvarför skola utskotten väljas så tidigt? Jag har arbetat i nästan alla utskott och känner således till förhållandena. Utskotten företaga icke något allvarsamt arbete förr än motionstiden gått till ända. Skulle någon ändring vinnas, medförande förkortning i riksdagstiden, skulle motionstiden förkortas, och det lärer väl icke någon vilja gå in på. Ett annat sätt, som herr vice talmannen antydde och som väl kan tagas i allvarligt öfvervägande, är att förkorta påskferierna.

Förslag till grundlagsändringar, äsyftande riksdagarnes tidigare avslutning.
(Forts.)

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag afslag å samtliga punkter.

Herr Alin: Af de anmärkningar, som blifvit framställda mot föreliggande förslag fäster jag mig egentligen vid dem, som framstälts mot förslaget att Riksdagen skulle sammanträda den 8 januari. Jag har för min del varit med om nämnda förslag af hufvudsakligen samma skäl, som under debatten i kammaren den 22 april 1893 framlades af den man, hvilkens ord egentligen gjorde, att förslaget blef hvilande, nemligen herr grefve Lagerbjelke, det skälet, att derigenom skulle beredas en välbehöflig möjlighet för Riksdagen att kunna sluta sina arbeten i början af maj. Men jag har ock instämt i hvad han tillika yttrade, eller att, om, då saken förekomme till slutligt afgörande, finansministern skulle framhålla, att den af det och det skälet icke ginge an, så hade man tillfälle att afslå den. Detta synes mig nu vara förhållandet. Här hafva sådana upplysningar lemnats, att de, som föreslagit förändringen, icke synas böra hålla derpå. Särskildt vill jag nämna, att jag berörts af hvad herr vice talmannen anmärkte, att vi icke böra låta regeringen sota för Riksdagens synder.

På grund af hvad jag nu anfört, får jag förklara, att jag icke motsätter mig yrkandet om afslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att derunder endast blifvit yrkadt, att det hvilande förslaget om ändring af § 49 regeringsformen samt §§ 2, 10, 20, 32, 33, 34, 37 och 45 riksdagsordningen skulle förkastas.

Härefter gjordes propositioner, först på antagande af ifrågavarande förslag samt vidare på förkastande deraf; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 10 och 13 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 2, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. hof- och slottsstaterna, biföll kammaren utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 10 och 13 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

1 punkten.

Lades till handlingarna.

2 och 3 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 10 och 13 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, omfattande anslagen till utrikesdepartementet,

n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af den kronan tillhöriga, från ett halft mantal frälse Bengtstorp n:o 1 i Mörbylånga socken af Kalmar län afsöndrade lägenheten Bengtstorp n:o 2,

n:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Gefle stad af den kyrkoherden derstädes på lön anslagna åker eller vretjord,

n:o 13, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Ekeby i Ekeby socken af Östergötlands län,

n:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från förra kompanichefsbostället ett mantal Suntack Porsagården, Klockaregården och Klostergården i Skaraborgs län,

n:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse å Grängesbergs grufskog af mark till begravningsplats m. m.,

n:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Vasabygget n:o 1, $\frac{1}{3}$ mantal i Kristianstads län,

n:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående gränsreglering emellan den citadellet i Landskrona tillhöriga mark och Landskrona stad,

n:o 18, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker samt angående villkoren för sådana statsbidrags åtnjutande,

n:o 19, i anledning af väckt motion om ändring i 7:de punkten af kungörelsen om förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner, samt

n:o 20, i anledning af väckt motion om inlösen för statsverkets räkning af frälseskatteräntor,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Herr talmannen yttrade, att han finge föreslå, det kammaren ville besluta, att vid det sammanträde, som komme att hållas lördagen den 17 innevarande månad, anställa val af en suppleant i bankoutskottet efter herr Ekdahl, som af kammaren denna dag blifvit utsedd till ledamot i nämnda utskott.

Detta förslag antogs.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

Herr talmannen hemställde, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 3,27 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
